

Maak **Oligaa Buᅇa Maaknoᅇ ooro.** **Jen-asa-asari**

Maak nemuᅇa qata Maria, maᅇa qata mende moᅇoᅇ. Jerusalem siti toya laligogi. (Aposol 12.12) Aᅇaa sunduya moᅇ qata mende qama boᅇ 14.51-52 iikanooᅇ ooroᅇa eja. Piitonoᅇ ilaᅇ muro uuta meleeno Buᅇa qaa kuma muro. Muro niwita Barnabas ano Pool yorowo liligoᅇ misin gawoᅇ meᅇ kema Pool mesaᅇoᅇ deeni. Deeni toroᅇeᅇ gawoᅇ meᅇ laligoᅇ Buᅇa sundu motomotooᅇ meᅇ kululuuᅇ metulangoᅇ waba kantri yoᅇooᅇoᅇ Griik qaanooᅇ ooro. Jiisaswaanooᅇ qaa ii Arameik. Ii “Eeli eeli lama lama sabaktani,” iikawaa so.

Jiisasnoᅇ uuwaa gawoᅇa nomaeᅇ meᅇ Anutuwaa Meria kolooᅇ eᅇemba ilaᅇ oᅇoma laligoroᅇti, Maaknoᅇ qaa ii jen asariᅇ ooro. Jiisaswaanooᅇ gawoᅇa waᅇa ii karoᅇoᅇ: Buᅇa kuma oᅇono, omejiilan konjoma oᅇono ano siᅇgiᅇoᅇoᅇ mesaᅇoᅇ jia jia meᅇ qeaᅇgoro.

Buk kokawaa bakaya waᅇa 6 ii kokaᅇoᅇ:

Qaa mutuya: Jon ano Jiisas 1.1-13

Qenjaaro gawoᅇ Galili uutanooᅇ mero 1.14-9.50

Galili mesaᅇoᅇ Jerusalem keno 10.1-52

Jerusalem Sonda motooᅇoᅇoᅇ laligoᅇ komuro 11.1-15.47

Jiisasnoᅇ koomunooᅇa waaro 16.1-8

Waama kolooᅇ Siwenooᅇ uro 16.9-20

¹ Hamoᅇeᅇe Toya Jiisas Kraist ii Anutuwaa

Meria koloaja. Niinon iwaa Oligaa Bunaya kanain oojen.

Jonon Jiisaswaa kana meleuro.

Mat 3.1-12; Luuk 3.1-18; Jon 1.19-28

²* Anutunon Siwe uutanon meriaajon qaa mon ijoro gejatootoo eja Aisaianon ii oorota iwaa Buju Terenon kokaen eja,

“Moba. Niinon qele gajobana mon wasiwe waladeen kema ejemba uugia mindingon goo kanaga meleuro giinon iwaa gematanon namonon kemeba.”

³ * “Qele gajoba mononon balon qararanonkononon qama laligoro kema qata kokaen mobu, ‘Pononon kawa-oo! Kawaajon mono jorinj kania meleuwu. Mono uugia mindingon kania qeleleewu.’ ”

⁴ Qaa iikawaa so eja mon qata Jon asugiro. qata mon Oomulu eja. Asugin balon qararanonkononon laligon nama Buna qaa kokaen jen laligoro, “Ononon mono uugia meleengi niinon oomulu men onomanja. Kaen angi Anutunon singisongogia songbama mesaowaa.” ⁵ Kaen jen laligoro Judia prowinswaa gomanja kuuya ano Jerusalem siti yononon tuun tuun koma horon Jombaanon kagi. Kan kouma singisongogia jokoloogi Jonon ii Jordan apu berenanon oomulu men onono.

⁶ * Jombaanon selekopaa ii kamel juyanon memeta ano batuyanon iinkasa oro selianon memeta ii somonon laligoro. Nembaneneya ii

* 1:2: Mal 3.1 * 1:3: Ais 40.3 * 1:6: 2 Kin 1.8

ḡaagiso borotaan ano duuyaa moron apuya, ii neḡ laligoro. Ii kuuya gejatootoo eja Elaija iwaa soga. ⁷ Jonon qaa kokaen jeḡ asariḡ laligoro, “Noo gemananon eja ku-usuḡa kotakota mon kawaa. Iwaa ku-usuḡa uutanon mono noonon uuguwaa. Iinon eja uuta koloowaatiwaaḡon ninon iwaa kana esuyaa kasia ilaan isamambaajon gamugamu ama amamaamaḡa. ⁸ Niinon apu toonon mulu meḡ ononjento, iinon mono Uḡa Toroyanon mulu meḡ onombaa.” Kianḡ.

Jonon Jiisas oomulu meḡ muro.

Mat 3.13-17; Luuk 3.21-22; 4.1-13

⁹ Kambaḡ kanon Jiisasnon Galili prowinswaa gomaḡa qata Nazaret kanonḡa Jombaanon karo Jordan apu berenanon oomulu meḡ muro. ¹⁰ Meḡ muro apunonḡa kouro iikanondeen Siwenon aantano Jiisasnon uun iiro Uḡa Toroyanon meleema kewo koon kaḡa koloon Jiisaswaa wanonon kamaan mero. ¹¹ *Ii iiro Siwe gomanonḡa qaa mon kokaen kolooro, “Giinon mono neenaa komunjua merana koloona kerana qeaḡgoro giimasiḡn moma gonjeḡ.” Kianḡ.

Satanon Jiisas anḡobato meḡ muḡ laligoro.

Mat 4.1-11; Luuk 4.1-13

¹² Oomulu meḡ muro iikanondeen Uḡa Toroyanon Jiisas kuun wasiḡ muro balon qararanonkononon keno. ¹³ Kema weeḡ 40 kawaa so iikanon laligoro omejiilan wanḡia Satan iinon anḡobato meḡ muḡ laligoro. Oro

* **1:11:** Jen 22.2; Ond 2.7; Ais 42.1; Mat 3.17; 12.18; Maak 9.7; Luuk 3.22

kawalia yonoo batugianonj laligoro Siwe gajoba yonononj ilaan munj laligogi. Kianj.

Jiisasnonj gowokouruta mutuya onoono.

Mat 4.12-22; Luuk 4.14-15; 5.1-11

¹⁴ Kanagenj Jon kapuare mirinonj oonji raro Jiisasnonj kambanj iikanonj Galili prowinsnonj eleema keno. Kema Anutuwaa Oligaa Buᅇa jenj asarij laligoro. ¹⁵ *Jenj asarij kokaenj injjoro, “Anutunonj bentotoᅇa ambaatiwaa kambanjonj mono dodowija. Anutunonj kambanj ano laligonj kougiti, ii keteda koi kolooja. Kawaaonj mono uugia meleema Oligaa Buᅇa moma laariwu.” ¹⁶ Jiisasnonj kaenj injjonj liligonj laligonj Galili apu anᅇombaa goraayanonj metetereenj kema sora hooro eja woi iriiro. Qagara Saimon, koga qata Andruu. Yorononj misagara apu anᅇononj sora horowowaajonj gilinj laligori. ¹⁷ Jiisasnonj iriima kokaenj irijoro, “Ejawoi, oro mono nii notaanj kari kuma orombe ejemba sora kaᅇa horonj onᅇombao.” ¹⁸ Kaenj irijoro iikanondeenj misagara mesaonj kanainj Jiisas otaanj keni. ¹⁹ Jiisasnonj yorowo boronj monj toroᅇenj kema Zebediwaa meria Jeims ano koga Jon iriiro. Yorononj kaanjadeenj wanᅇononj rama misagara meagonj somonᅇonj rari. ²⁰ Rari iriima iikanonᅇa oroono. Oroono manᅇara Zebedi ano monenᅇ gawonj ejauruta wanᅇononj onᅇomesaonj kanainj Jiisas otaanj gematanonj keni. Kianj.

Jiisasnonj ome monj otaaro.

Luuk 4.31-37

* **1:15:** Mat 3.2

²¹ Kaen motoonj kema Kaperneam taononj keugi Sabat kendonj kolooro Jiisasnonj iikanondeen qa-makooli mirigianonj uma Buṇa qaa kuma onono.

²² *Kana qaawaa boi kaanja qaagoto, ku-usunj enj murotiwaa so kuma onoma nanamemenḡaa so ambutiwaajonj jero. Kawaajonj kanageso yonononj ii iima aarunj waliṅgogi.

²³ Qamakooli mirigia iikanonj kambanj iikanondeen eja monj omeyawo raro ome iikanonj qata kokaenj qarō, ²⁴ “Oo Jiisas, Nazaret eja! Gii naama ama nonomambaa anjanje? Mono menj kileenj nonomambaajonj kajan me? Nii kaniaga moma kotojenj. Gii Anutuwaanonj eja Tak-kootoya koloojanj.”

²⁵ Kaen qarō Jiisasnonj temboma kokaenj jen muro, “Gii mono qaaga bogoro eja koi mesaonj togowa.”

²⁶ Kaen jenj muro omenonj eja ii utugonj orogonj munj qa bobolo qama kouma mesaonj keno.

²⁷ Keno kuuyanonj newogia tegoro waliṅgonj qisiin aonj kokaenj jegi, “Yei, manḡaa siita! Koi mono naa iwoiga? Koi momo dologa ku-usunḡawo. Iinonj omejiilanj kaanagadeen jenj kotonj onono jeta tenj konju.”

²⁸ Kaen kolooro Jiisaswaa qabunḡayanonj uulanḡawo seinj gomanj kosianonj rama kenḡiti, iikanonj kema kema Galili prowins kuuya sokono. Kianj.

Jiisasnonj ji ejemba mamaga menj qeanḡonj onono.

Mat 8.14-17; Luuk 4.38-41

* **1:22:** Mat 7.28-29

²⁹ Jiisasnoŋ Kaperneam oŋoonoŋ qamakooli miri mesaŋ iikanondeeŋ Jeims Jon yorowo Saimon ano Andruu yoroo mirinoŋ ugi. ³⁰ Iikanonŋ ugi Saimombaa seunanoŋ selegere ji kiro ero. Ero bujuya ii uulaŋawo Jiisas ijogi. ³¹ Ijogi iwaanonŋ kema borianonŋ meŋ kobibiiro waaro. Waaro selegereya mesaoro nene oonŋ unuagirowo.

³² Unuagirowo mare kolooro weeŋ jaaya kemero kanonŋ Kaperneam toya yoŋonoŋ nama ejembaya ejembaya ji omegiawo ii kuuya unuama Jiisaswaanonŋ kagi. ³³ Kaperneam taononŋga tuunlellemenonŋ kanŋ Saimombaa miri naguyanonŋ ajoroogi. ³⁴ Ajoroogi nama ejemba ji kania kania injiroti, ii mamaga meŋ qeaŋonŋ oŋono. Kaaŋagadeeŋ omejiilanŋ yoŋonoŋ Jiisaswaa kania mogitiwaajonŋ Jiisasnoŋ buugia muunŋuŋ mamaga oŋotaaro. Kianŋ.

Hamoqqe gawoŋa Galili kuuya sokono.

Luuk 4.42-44

³⁵ Jiisasnoŋ gaonŋ ero gomanŋ wenŋeraŋ suluro waama gomanŋ goraayanonŋ kema yaŋasiri tirinŋ kotonŋ iikanonŋ qama kooliro. ³⁶ Qama kooliro Saimon ano alauruta iwo laligogiti, yoŋonoŋ uulaŋawo kaniaŋonŋ kenŋi. ³⁷ Kema mokoolonŋ kokaenŋ ijogi, “Ejemba kuuyanonŋ mono goojonŋ moŋganju.”

³⁸ Kaenŋ ijogi kokaenŋ injjoro, “Gomanŋ tosia liligonŋ rama kenjuti, ii iiju. Niinonŋ Buŋa qaa gomanŋ so jeŋ seimaŋatiwaajonŋ kamaanŋ laligojenŋ. Kawaajonŋ mono gomanŋ liligonŋ kembonŋa.”

39 *Kaen injijon Galili prowins kuuya liligon kema qamakooli mirigianon Buṅa qaa jeṅ omeya omeya ii oṅotaan laligoro. Kianṅ.

Jiisasnon manimba eja monṅ menṅ solananiro.

Mat 8.1-4; Luuk 5.12-16

40 Jiisasnon taonṅ monṅnonṅ laligoro manimba eja monṅnonṅ kanṅ siminṅ kuma Jiisaswaa wosoyanonṅ kemenṅ kokaenṅ qama koolinṅ muro, “Giinonṅ siinṅanonṅ menṅ qeangonṅ nomambaajonṅ mojanṅi eenṅ, mono nii saanonṅ menṅ solananiṅ nomba.”

41 Kaenṅ qama koolinṅ muro iwaajonṅ wosoya moma boria boraama selia oosirinṅ ijoro, “Ninonṅ ii anuwaatiwaajonṅ mojenṅ. Gii mono solananiwa.” 42 Kaenṅ ijoro manimbaya ii iikanondeenṅ solananiro. 43 Solananiro galeṅ meme qaa kotakota munṅ iikanondeenṅ “Saanonṅ kamba,” ijoro. 44 *Gejanono qaa ii kokaenṅ ijoro, “Moba. Kokawaa buju qaaya ii mono monṅ mende jena mobu. Qaagoto, mono jigo gawonṅ galem-baanonṅ kema selega qendeema muba ano Moos-eswaanonṅ jeṅkooto otaanṅ solananijanṅiwaa mamatewooya ama siimolonṅ oowa. Ii oona iiro ejembanonṅ kaniaga moma kotowu.”

45 Jiisasnonṅ kaenṅ ijoroto, iinonṅ kema kilenṅ kanainṅ buju qaa ii mamaga jeṅ laligoro sei-ro. Sei-ro Jiisasnonṅ taonṅ taonṅ kanonṅ asuganonṅ mombo kemambaajonṅ amamaaro. Amamaanṅ taonṅ gemagianonṅ gomanṅ gbameṅa iikanondeenṅ laligoro. Iikanonṅ laligoro gomanṅ so iikanonṅa ejembaya ejembaya iwaanonṅ kagi. Kianṅ.

* 1:39: Mat 4.23; 9.35 * 1:44: Lew 14.1-32

2

*Jiisasnon eja sele bakaya koomuya ii meagoro.
Mat 9.1-8; Luuk 5.17-26*

¹ Kaen liligoro kamban tosia tegoro Jiisasnon eleema mombo gomañanon Kaperneam karo. Karo “Mirinon laligoja,” jegi mogi. ² Ejemba mamaganon ii moma ajoroon iwaa miri nagu atapañanon eligon sombenanon saa qegi. Saa qegi Jiisasnon nama Buñ qaa injjoro. ³ Injjoro iikanon eja mon sele bakaya koomuya, ii wama iwaanon kagi. Eja 4:yanon ii demberunon ama angon kagi. ⁴ Kagi eligon nangitiwaajon ama Jiisaswaa kosianon kema ambombaajon amamaagi. Amamaan miri qaganon uma Jiisaswaa wañanonga waaren oson luluungi. Luluungi oota kolooro iikanon ji eja ii demberuyawo kasanon somonjon anji kemero. ⁵ Kaen kemero Anutu moma laarin mugiti, Jiisasnon iyonoo tanigia ii iiro sokono ji eja ii kokaen ijoro, “Merana, niinon goo singisonogoga mesaojen.”

⁶ Kaen ijoro Kana qaawaa boi tosianon batugianon rama uugianon kokaen romongogi, ⁷ “Eja kokanon mono nomaembaajon kaen jeja. Mono Anutu mepaegoja. Anutu motoonjonon singisongonana mesaonkejato, eja monjon ii qaago.”

⁸ Uugianon kaen romongogi Jiisasnon iikanondeen uutanon ii moma koton kokaen injjoro, “Ono mono naambaajon qaa kaña uugianon romongogu? ⁹ Niinon ‘Singisonogoga mesaojen,’ ji eja kaen ijojenj, qaa iikanon mono afaañagadeen jejeta. Monjon kaen jero tosianon qaa iikawaa

honja mende iibu. Kawaajonj ii qaa afaanja so. Niinonj qaa monj kokaen jemambaaajonj mojen, ‘Mono waama tambomaeege menj kamba.’ Qaa ii mono lombotawo jejeta kolooja. Kaen jewe honja koloowaa me qaagoti, iikanonj mono asug-anonj asugiro iibu. ¹⁰ Mobu, namononj singisonjo mesamesaowaa ku-usunja ii mono Siwe gomambaa Eja honjaanonj eji, onjo iikawaa kaniaajonj tinjuañ laligowubo. Kawaajonj qaa lombotawo ii eja koi ijowe honja iibu,” Kaen jenj eja sele bakaya koomuyaa jaayanonj iima ijoro, “Niinonj gijojen: Gii mono waama tambomaeege menj miriganonj kamba. Qaa binawo ii honjowo koloowaati een, qaa afaanja ii mono kaanagadeen nomaembaajonj omaya koloonaga?” ¹¹ Kaen jenj eja sele bakaya koomuya kokaen ijoro, “Niinonj gijojen: Gii mono waama tambomaeege menj miriganonj kamba.”

¹² Ijoro mono waama iikanondeenj tambomaeege menj ejemba kuuya yonoo jaagianonj seleenjenj keno. Kaen keno kuuyanonj walingonj Anutu mepeseenj kokaen jegi, “Yei, mangaa siita! Tani koi kaanja ii wala eenanonj kamban monjenj mende iininj. Qaago! Keteda koi jaa morotaga iijonj.” Kianj.

Jiisasnonj Matyuu (Liwai) oono.

Mat 9.9-13; Luuk 5.27-32

¹³ Jiisasnonj mombo Kaperneam mesaonj angononj kemenj sakasinj kooronjonj kema laligoro. Laligoro ejemba tuunjelembenonj iwaanonj kagi Buña qaa kuma onono. ¹⁴ Kema takis ofis uugumambaaajonj ano iikanonj eja qata Liwai Alfuswaa meria raro iima ijoro, “Gii

mono noo gemananonj notaanj kawa.” Kaenj ijoro waama takis gawonj mesaonj Jiisaswaa gematanonj keno.

¹⁵ Kema Liwaiwaa mirinonj kema nene nenj ragiti, kambanj iikanonj takis meme eja tiliqiligiawo ano singisonjgo eja mamaga yonononj kanj Jiisas ano iwaa gowokouruta yonowow rama nene motoonj negi. Mamaganonj Jiisas otaanj laligogi. ¹⁶ Jiisasnonj takis meme tiliqiligiawo ano singisonjgo ejemba tosaanja yonowow rama nene negiti, ii Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) ano yonoononj boi tosonianonj iima Jiisaswaa gowokouruta kokaenj jenj ononjgi, “Ae! Iinonj mono naambaajonj takis meme tiliqiligiawo ano singisonjgo ejemba yonowow rama nene neja? Ii mende sokonja.”

¹⁷ Kaenj jenj ononjgi Jiisasnonj kitia kokaenj injjoro, “Ejemba jigia qaa yonononj doktawaa siinj mende amakejuto, ji ejembanonj mono doktawaanonj kemakeju. Niinonj singisonjgo ejemba onjoomambaajonj kanj laligojento, ejemba iyanjiaajonj mogi solanja koloojuti, ii qaago.” Kianj.

Nene singi laaligowaa qaaya

Mat 9.14-17; Luuk 5.33-39

¹⁸ Kambanj kanonj Jombaanonj gowokouruta ano Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) yonononj nene singi laligogi tosonianonj Jiisaswaanonj kanj kokaenj qisigi, “Jon Oomulu ejawaa gowokouruta nonononj Anutuwaajonj nene singi laligonjkejonj. Farisii (Kana qaawaa kaparanjonkonj) yonoo

gowokourugianon kaanjadeen ama laligoju. Geengaa gowokouruganon mono naambaajon Anutuwaa nene singi mende laligoju?”

¹⁹ Kaen qisigi kokaen meleeno, “Onanon! Nono naa kabanon nene singi laligonkejon? Emba meme kabananon ejawaa gemakootanurutanon gereya angi embawaa sakitiurutanon iwoi ii togonkeju me qaago? Niinon neenaa gowokouruna yonoo eja buɲa koloon yonoo batugianon ainjolon ramakejen. Rabe yononon iikawaajon aisoon ainjolon rama singi laligowombaa amamaankeju. ²⁰ Amamaankejuto, Anutunon laaligona nuano komuwe yononon mono kaban iikanon saanon nene singi laligonkebuya.

²¹ “(Ono laaligo walaga ano korisoro Buɲa gbilia ii mindirin orombobaajon amamaawuya. Iikawaa qaa gemata ii kokaen injjomaɲa.) Moumou walaga jurano monon opo gbilia mende soongbaɲa moton iikanon opo jakaɲa mende uun meɲ uumbinaankeja. Kaen anagati een, opo jakaɲa gbilianon mono waziin moumou walaga ii hororo mombo riiron ootanon somariin boliqoliwabo. ²² Kaanjadeen monon wain apu gbilia ii bokon me taru walaga lama selianon memeta iikanon mende koson maaro kemeɲkeja. Kaen anagati een, wain apu gbilianon mono somariin taru qosono juma maaro namonon kamaan sooro taruyanon boliqoliwubo. Kawaaajon wain apu gbilia ii taru gbilianon maaniɲ kemero sokombaa. (Kaanjadeen apu awaa ii konon gbamoganon

mende kosonkejon. Kaen kosowonagati een, iikanon mono juma siisororo kamaaro nenin ji niniwabo. Kaen koloowaatiwaajon apu awaa ii konon awaanon kosonkejon. Ono kaanagadeen laaligo walaga ano Oligaa Buŋa gbilia ii mindirin orombombaajon amamaawuya.) Kian.”

Jiisasnon Sabat kendombaa Poŋa kooloja.

Mat 12.1-8; Luuk 6.1-5

²³ *Kawaa gematanon Sabat kendon monjon Jiisasnon wiit gawon koria somata koton keno. Keno gowokourutanon wosogia injiro wiit hona motomotoon kanain borogianon mesuma negi. ²⁴ Kaen negitiwaajon Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) tosanon Jiisas kokaen ijogi, “Moba, yononon mono naambaajon Sabat kendombaa gawon meme songoya uuguju?”

²⁵ *Kaen ijogi kokaen meleeno, “Kin Deiwidnon manjaqege ejauruta yonowo liligon wosogia injiro nenewaajon amamaan iwoi angiti, ii kambaŋ monjon weŋgogi me qaago? ²⁶ *Iinon mono Anutuwaa opo sel jigonon uma bered kowoga Anutuwaa jaasewanon alatanon angi raro esunanon tururo qetegogiti, ii men nero. Bered kowoga mesamesaoya ii jigo gawon galen yononondeen neŋ laligogi. Tosianon ii newubotiwaaajon songo ero kilen nero. Neŋ ejauruta kaanjadeen onono motoon negi. Kambaŋ kanon eja qata Abiatar iinon jigo gawon galen wanaa gawon men laligoro.”

* **2:23:** Dut 23.25 * **2:25:** 1 Sml 21.1-6 * **2:26:** Lew 24.9

27 Kaen meleema kokaen injoro, “Anutunon Sabat kendon ii ejemba qeangowutiwaajon ano eja. Ii ejembanon tondu jen kotowutiwaajon ama qaago!” 28 Kaen ano Siwe gomambaa Eja honanon mono Sabat kendombaa Ponja kaanagadeen kolooja.”

3

*Jiisanon eja boria soorongoya ii menj qeangoro.
Mat 12.9-14; Luuk 6.6-11*

1 Jiisanon mombo qamakooli mirinon uro iikanon eja boria soosolia mon raro.

2 Ejembanon Jiisas qaa jakeyanon ama mubombaajon “Eja ii Sabat kendonon meagowaa me qaago?” kaen jen Jiisaswaa jaa galen menj ragi. 3 Megi Jiisanon eja boria soosolia ii kokaen ijoro, “Mono waama jaanananon namba.” 4 Kaen ijon kokaen injoro, “Kana qaa otaan Sabat kendonon iwoi awaa me bologa ambonaga? Saanon mombaa wana somongowona me mesaonin komuwaa? Monga me monga menin sokombaa?” Kaen jero moma qaagia bogoro ragi.

5 Qaagia bogoro ragi eleema injiro uugianon kotakota gojonotiwaajon wosobiri moma uugerenon injiro. Kaen injiima eja ii kokaen ijoro, “Gii mono boroga qetetereewa.” Kaen ijoro boria qetetereero mombo awaa kolooro. 6 Awaa kolooro Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) yononon seleengen kema iikanondeen gawana Herodwaa paati alauruta yonowo ajoajoroo ama “Jiisas nomaen qenin komunaga?” jen qaa gawon meg. Kian.

Jiisasnoŋ ji ejemba meŋ qeaŋgoŋ oŋono.

⁷ Kaen megi Jiisasnoŋ gowokouruta unuano apu aŋgoŋ goraayanonŋ kenŋi. Kenŋi Noot prowins qata Galili kanonŋa ejemba tuunleleembe yoŋononŋ kaniyanonŋ otaanŋ kenŋi. Judia prowins kanonŋa kaanŋagadeenŋ iwaanonŋ kagi. ⁸ Siti waŋa qata Jerusalem, Saut prowins qata Aidumia ano Jordan apu leengenŋa weenŋ koukoutanonŋ yoŋononŋ ano weenŋ kemekemetanonŋ baagenŋa taonŋ qagara Taia ano Saidon liligonŋ laligojuti, iyoŋononŋ kaanŋagadeenŋ tuunlelembeyanonŋ horonŋ kagi. Jiisasnoŋ aŋgoletto somasomata meŋ laligoroŋti, iikawaa bujuya moma mindirinŋ kougi. ^{9*} Kaen kouma utama mububotiwaajonŋ Jiisasnoŋ gowokouruta kokaenŋ inijoro, “Ologonŋ nombutiwaajonŋ oŋo mono waŋgo monŋ mokolonŋ noojonŋ kosere aŋŋi raba.” ¹⁰ Kaen inijoro ejemba seiseiya meŋ qeaŋgoŋ oŋoma laligoro. Kawaaŋonŋ qenjenmanjenŋ ano sele bimobimoogiawo kuyaya yoŋononŋ selianonŋ oosiriwombaajonŋ liligonŋ mamaga aonŋ memetanŋ aŋŋi. ¹¹ Omeya omeya yoŋononŋ Jiisas iima jaasewananŋonŋ namonŋonŋ kemeŋ kokaenŋ qagi, “Gii mono Anutuwaa Meria koloojan!” ¹² Kaen qagi Jiisasnoŋ qetegonŋ oŋoma kaniyanonŋ asuganonŋ asugiwabotiwaajonŋ sonŋgo kotakota ama oŋono. Kianŋ.

Jiisasnoŋ gowokouruta meweengonŋ oŋono.

Mat 10.1-4; Luuk 6.12-16

¹³ Kanagenŋ Jiisasnoŋ baanŋanonŋ uma iikanonŋ iyanŋaa siinŋa otaanŋ eja oŋoono iwaanonŋ kagi.

* **3:9:** Maak 4.1; Luuk 5.1-3

¹⁴ Kagi eja 12 iwo laligowutiwaajon kuun onoma Buja qaaya jen seiwutiwaajon wasin onono. ¹⁵ Wasin onoma omejiilan konjoma onombutiwaa ku-usuna onono.

¹⁶ Kaen ama eja 12 ii kokaen kuun onono: Piito, Jiisasnon qa ii Saimon muro. ¹⁷ Jeims ano koga Jon, mangara qata Zebedi. Jiisasnon yoroo qagara mon Boanerges qaro. Ii ananaa qanon Gunparandambaa Merawoita. ¹⁸ Andruu, Filip, Bartolomyuu, Matyuu, Tomas, Jeims Alfiuswaa meria, Tadius, Saimon Zelot-politik ejaga,* ¹⁹ ano Juudas Iskariot. Kariot eja iikanon kanagen Jiisas memelolo men muro. Kian.

Jiisasnon ome yonoo esungia uugun qero kamaaja.

Mat 12.22-32; Luuk 11.14-23; 12.10

²⁰ Jiisasnon iikaen ama onoma baananonga kamaan yanaa mirinon karo. Mirinon karo ejemba tuun somatanon mombo kouma ajoroogi nembanene newombaajon amamaagi. ²¹ Amamaagi sakitiurutanon ii moma “Uuta soodaboroja!” jegi. Jen kemen wambombaajon kenji.

²² *Kenji Kana qaawaa boiya Jerusalemga kagiti, iyononon jegi, “Satambaa Iimolanon mono uutanon kemero laligoja. Iinon omejiilan yonoo wangia iwaa ku-usunanon ome konjoma onotaankeja.”

²³ Kaen jegitiwaajon Jiisasnon onoono kagi sareqaanon kokaen injoro, “Satanon mono

* **3:18:** Nesenel paati zelot yononon Room gawman tompe ama iyanngiaa nanan mewombaajon tompe men laligogi. * **3:22:** Mat 9.34; 10.25

nomaenj alia Satan monj konjonaga? ²⁴ Kantri mombaa galenjurugianonj batugianonj angowowo ama deembuti eenj, iyonononj mono galenkonkonj gawongia menj nambombaaajonj amamaawuya.

²⁵ Kaanagadeenj miri mombaa kanageso yonononj batugianonj angowowo ama deembuti eenj, mono galenkonkonj gawongia menj nambombaaajonj amamaawuya.

²⁶ Kaanagadeenj Satambaa kanageso yonononj batugianonj angowowo ama tuarenjenj ama aowuyagati eenj, galenkonkongiaa esujanonj kamaaro ometotonjianonj mono qaomambaa anja.

²⁷ “Monjonj eja kotiga iimolambaa kana boria wala mende somongowaati eenj, iinonj mono mirianonj uma esuhinaya qengama memambaaajonj amamaawaa. Wala ii somongoro rarogo mono saanonj mirianonga ilawoilaya kuuya kopepereedaboronj menj kembaa. (Iikawaa so niinonj kaanagadeenj Satan somongonj gematanonj omeya onotaankejenj.)” Kianj.

Singisonjo mesamesaoya qaa

²⁸ Niinonj qaa honja monj kokaenj injijomaņa, “Ejemba somata melaa singisonjo amakejuti, ii Anutunonj mesaonkeja. Lombotawo me afaanja mepaqepae ambuyagati eenj, Anutunonj ii saanonj songbama onombaa. ²⁹ *Songbama onombaato, monjonj Uņa Toroya mepaegowaati, iikawaa singisongoya Anutunonj mono kamban monjonj mende mesaowaa. Qaago totoon! Singisonjo iikanonj mono qaganonj uro kamban tetegoya qaa Anutuwwa jaanonj qaayawo laligowaa.” Kaenj

* 3:29: Luuk 12.10

inijoro. ³⁰ “Omenonj uutanonj kemerota laligoja,” kaen jegitiwaajonj ama kaen kuma onono. Kianj.

Jiisaswaa nemunjoanuruta.

Mat 12.46-50; Luuk 8.19-21

³¹ Kaen aminj mogi nemunjoanuruta yonononj kanj seleengenj nama yonoononj kamaawaatiwaa qaa anji iwaanonj keno. ³² Keno ejemba tuunj yonononj liligonj munj rama kokaen ijogi, “Moba! Goo nemunjoanuruganonj mono seleengenj nama goojonj qisiju.”

³³ Ijogi meleema kokaen inijoro, “Noo nemuna ii morononj ano noo kouruna ii daen yonononj?”

³⁴ Jiisasnonj kaen inijonj ejemba liligonj munj ragiti, ii uunj injiima kokaen jero, “Iibu! Noo nemuna ano kouruna ii mono koi. ³⁵ Anutuwaa uusiinja tenj komakejuti, iyonononj mono noo nemuna ano naanjoanuruna kolooju.” Kianj.

4

Qosomakororo ejawaa sareqaa

Mat 13.1-9; Luuk 8.4-8

¹ *Jiisasnonj mombo apu anjonj goraayanonj kemenj kanainj kuma onono. Kuma onono ejemba tuunjelembenonj iwaanonj kema ajoroogi wanjononj uma apu anjonj qaganonj kema raro. Raro ejemba kuuya yonononj anjonj goraayanonj sakasinonj ajoroogi. ² Kaen ajoroogi sareqaa mamaga jenj kuma onono. Kuma onoma kokaen jero:

* **4:1:** Luuk 5.1-3

³ “Mobu! Eja monnon nene kota qosoma kororoomambaajon gawonon keno. ⁴ Kema qosoma kororooro kota tosonian kana goraayanon kemen konji. Kemen konji (warawen) koonja koonja kouma ii nedaborogi. ⁵ Kota tosonian jamo kowonjinon kemen konji. Kemen koma iikanon namo mamaga mende mokoloogi. Namo dusiita mende erotiwaajon kuragagia uulanawo kougi. ⁶ Kougito, weenon kouma onoon jen koton onono tiigia qaagotiwaajon soolin gororongogi. ⁷ Kota tosonian kumuntiri waayawo iikanon kemen konji. Kemen konji komuntirion kouma qen turun bibiloko men onongi. Kaen kolooro honja mende kuugi. ⁸ Kota tosonian namo awaanon kemen konji. Kemen koma kuragagia juma waama gregiaa hongia awaa asugigi. Tosianon kogia 30, tosonian kogia 60, tosonian 100 iikawaa so koloon seigi.” ⁹ Kaen jen jedabororo, “Monnon ugejiawo laligoji een, iinon mono sareqaa koi geja ama moma kotowa.” Kian.

*Jiiasnon naambaajon sareqaa jero.
Mat 13.10-17; Luuk 8.9-10*

¹⁰ Tuun somata yononon deema kenji Jiiasnon yanodeen raro. Yanodeen raro gowokouruta 12 ano tosaanja liligon mugiti, ii motoon sareqaa koi kawaa kanagiaajon qisin mugi. ¹¹ Qisin mugi kokaen meleema injoro, “Anutuwaa bentotonon keuma laligowonatiwaa qaa aasangoya ii onjo asuganon injijowe moma kotojuto, seleenjen

laligojuti, iyonoojon ii kuuya sareqaanondeen asuginkeja. ¹² *Kaen asugiro

‘Iyangiaa jaagianon iwoi iimago kania kilen mende moma kotowuya.

Iyangiaa gejagianon qaa tororo momago kania kilen mende moma asariwuya.

Ii moma asariwuyagati een, mono saanon uugia meleengi Anutunon singisonogogia mesaonaga.’ ”

Jiisasnon sareqaawaa kania jero.

Mat 13.18-23; Luuk 8.11-15

¹³ Jiisasnon toroqen kokaen injoro, “Sareqaa iikawaa kania ii mende moma asarijuti een, sareqaa tosaana kuuya jemanati, ii mono nomaen moma asariwuyaga? ¹⁴ Sareqaa

iikawaa kania ii kokaen: Qosomakororo ejanon Buja qaa qosoma kororoonkeja.

¹⁵ Nene kota kana goraayanon kemen kongiti, ii kokaen: Buja qaa qosoma kororoogi ejemba uugianon kemenkejato, ii mogi Satanon iikanondeen kan qaa uugianon qosongi kemeroti, ii qetegon unuamakeja.

¹⁶ Nene kota qosono jamo kowonjinon kemen kongiti, ii kaanagadeen ejemba saregia mon. Yononon Buja qaa moma iikanondeen uuqeeango qaganon moma angon komakeju.

¹⁷ Kaen amakejuto, uugianon tiita mende en onombaato, kamban torodaamonadeen nama kotiin laligowuya. Buja qaawaajon ama kakasililin me sisiwerowero kolooro kamban iikanondeen mono tama unuwaa. ¹⁸ Nene

* **4:12:** Ais 6.9-10

kota qosono kumuntiri waayawonon kemen konḡiti, ii kokaen: Yoḡonon Buḡa qaa mogi uugianon kemenkeja. ¹⁹ Kemenkejato, namonon laaligowaa majakakaya ano monen hina hoorowaa ugereya koloon bimoon onomakeja. Qabuḡagiawo koloowombaa koposongogi siin kombombaḡa bologa tosanon kaanḡadeen uugianon dungun Buḡa qaa bibiloko men munkeju. Kaen kolooro hongia qaa auta (gipeya) koloowuya. ²⁰ Nene kota namo awaanon qosono kemen konḡiti, ii ejemba koi kaanḡa: Yoḡonon Buḡa qaa geja ama moma moma anḡon koma pondan nama hongia mokolonkeju. Tosianon qaa je motoonḡonḡa kota 30 mokolonkeju. Tosianon hongia 60, tosanon qaa kota motomotoon iikawaa hongia 100 men sein mokolonkeju.” Kian.

Lambe ii asasaga nonombaajon raja.

Luuk 8.16-18

²¹ *Jiisasnon qaa mon kokaen jero, “Monon lambe me kiwa men ootirin monon me dun baatanon ambaa me qaago? Ii dakanon ambaa? Ii mono iikawaa dun rarayanon asuganon ambaa. ²² *Kaanjadeen iwoi mon mesanḡogi eji, ii mono asuganon asugiwaatiwaajon eja. Iwoi mon koma turugi eji, ii mono luluunḡi qetumbaatiwaajon ama eja. ²³ Monon uugejiawo laligoji een, iinon mono sareqaa koi geja ama moma kotowa.” Kian.

Nomaen diwelopmen koloaja?

* **4:21:** Mat 5.15; Luuk 11.33 * **4:22:** Mat 10.26; Luuk 12.2

24 *Jiisasnoŋ qaa kokaen injjoro, “Qaa mojuŋi, ii mono moma anŋoŋ koma uu wombogianonŋ ama koma gbilinŋ laligowu. (Kaenŋ laligogi uu-gia diŋgoro roromŋogianonŋ somariiro moma komuwuya.) Ono tosaŋa yoŋoo qaagia gosinŋ jenŋ tegowuti, Anutunonŋ mono jenŋkootogia mo-toonŋo iikawaa so onŋoanŋgia qaagia gosinŋ jenŋ tegowaa. So ii mono uugunŋ ironŋa meleema onŋombaa. 25 *Iikawaa kania ii kokaenŋ: Moŋnoŋ momakootoyawo laligoji, Anutunonŋ mono ii toro-qenŋ muro laligowaato, moŋnoŋ momakootoya qaa laligoji, Anutunonŋ mono momoya melaa eji, ii kaanŋagadeenŋ qetegenŋ wambaa.” Kianŋ.

Buŋa qaa kota ii kuragawo.

26 Jiisasnoŋ sareqaa moŋ kokaenŋ jero, “Anu-tuwaanonŋ bentotonŋ ii koi kaanŋa: Eja moŋnoŋ gawononŋ kema nene kota qosoma kororoowaa. 27 Qosoma kororonŋ kema asaga gomantiinŋ enŋ waawaa ano nene kotaa kuraga juma koumakeju. Nomaenŋ juma koumakejuti, ii anŋo mende moma kotoja. 28 Namo anŋodeenŋ nemunŋ kono honŋa koloonŋkeja: Wala geria, kanagenŋ honŋa ano iikawaa gematanonŋ honŋa iikawaa kota ii kuuya koloonŋ somariidaborowuya. 29 *Honŋa somari-idaboronŋ momogoro honŋa memewaa kambaŋa kolooro welenŋqeuruta wasinŋ onŋono soogia kaapenŋgoya jetawo meŋ honŋa mewombaaŋonŋ gawonŋanonŋ kembuya.” Kianŋ.

* **4:24:** Mat 7.2; Luuk 6.38
* **4:29:** Joel 3.13

* **4:25:** Mat 13.12; 25.29; Luuk

Nejoŋ kotaa sareqaa

Mat 13.31-32, 34; Luuk 13.18-19

³⁰ Jiisasnoŋ sareqaa moŋ kokaen jero, “Anutuwaa bentotoŋa ii naamombo so ambonaga me naa sareqaanon jeŋ asariwonaga? ³¹ Ii nejoŋ kotaa so kokaen kolooja: Kota ii kazupuleenda. Ii namowaa nene kota kuuya iyoŋoo kamaanqeqegia kolooja. Kaen kolooro gawonoŋ komomakeju. ³² Komomakejuto, juma waama logoya kuuya unjuugun somariin boria somasomata bororo kema kankeja. Kaen boron keno kanakeewambaa kooŋa kooŋa yoŋonon haigia iikawaa umuganoŋ amakeju.” Kian.

Jiisasnoŋ sareqaa mamaga jero.

³³ Jiisasnoŋ sareqaa kaanŋa kaanŋa ii mamaga jeŋ laligoŋ Buŋa qaa injjoro. Moma kotogitiwaa so ii injjoro moma laligogi. ³⁴ Kamban so qaaya kuuya ii sareqaanon jeŋ laligoro. Qaaya moŋ een mende jeroto, gowokouruta yoŋowo iyanŋiodeen laligogi kamban kanon qaa kuuya kawaa kanagia ii jeŋ asarin onoma laligoro. Kian.

Jiisasnoŋ jero raidimboŋ goron qero.

Mat 8.23-27; Luuk 8.22-25

³⁵ Ween kanon mare kolooro Jiisasnoŋ gowokouruta kokaen injjoro, “Mono mesaon angoŋ koton leegen keubonŋa.” ³⁶ Kaen injjoro ejemba tuun onomesaon Jiisas wanŋi wanŋonon uma raro kenŋi. Wanŋo tosaanŋa ii kaanagadeen yoŋowo gemanon gemanon kenŋi. ³⁷ Kenŋi raidimboŋ somatanon obabanŋkota waaro sirinon

wanjo uutanon kemero wanjo saa qemambaa-
jon ano. ³⁸ Kaen kolooro Jiisasnon wanjo tete-
goyanon rama qembonon laarin gaon ero. Gaon
ero gowokourutanon kema mindiin ijogi, “Hei
boi! Nono angonon tiwilaawombaajon anjon.
Iikawaa majakakaya mon mojan me qaago?”

³⁹ Kaen ijogi uuta tooro moma waama musu
ano siri kokaen jen koton orono, “Mono bogon
een ewao!” Kaen jero haamonon dongoro sirinon
goron qen ero. ⁴⁰ Kaen ama kokaen jen onono,
“Ono naambaajon toroko momo eja koloju?
Nomaambaajon ama Anutu mende moma laar-
iju? Sombugia mono een moju.”

⁴¹ Jen onono awawalin qarasombugia moma
amin mogi, “Yei, mangaa siita! Eja koi naa ejaga
laligoja? Iinon musu ano kowe jen koton orono
jeta ten konjao?” Kia.

5

*Omenon bao uugianon kemegi ejanon
qeangoro.*

Mat 8.28-34; Luuk 8.26-39

¹ Kaen asugiro angon koton leegen Gerasin
yonoo gomanon keugi. ² Keuma goraayanon
ugi Jiisasnon wanjo mesaoro iikanondeen eja
omeyawo mon qasirinonga kan nama Jiisas
mokolooro. ³ Eja ii qasirinon laligon qamo jamo
kobaa onon uroroogi egiti, iikanon en laligoro.
Eja kuuyanon kanaboria gbado (tape):non so-
mongowonatiwaajon amamaan laligogi. ⁴ Indina
indina kania gbadonon somongon binen qen
laligogito, boro bota qenkegiti, ii qesuma kana

kasia ritoqiton laligoro kuuyanon ii galen koma mubombajaan amamaagi. ⁵ Amamaan asaga gomantiina suulan qasiriwaa jamo kobaanon me baananon lansaen en laligoro. Kaen laligon gama silama selia jamonon qen kotomoton laligoro.

⁶ Jiisasnon korikori karo iima bobogarin kan balonon kosianon kemen simin kuno. ⁷⁻⁸ Simin kuno Jiisasnon omeya ii kokaen jen mumambajaan ano, “Ome bologa, gii mono eja koi mesaon kema!” Kaen jemambajaan ano qa jinjereren somata gama jero, “Ae! Jiisas, gii Anutu uataa Meria koloojan. Gii nomaen ama nomambajaan kajan? Niinon Anutuwaa jaasewanonon welema gonjen: Gii qaa somononon jojopon qaanon jen kotiin siimbobolo geriawo mende ama nomba.”

⁹ Kaen jero kokaen qisiro, “Gii qaga moro?” Qisiro jegi, “Nono mamaga laligojonwajaan qanana Liijon jejon.” Ii ananaa qaanon Kere tuun somata. ¹⁰ Kaen jen kaparan koma kokaen welema mugi, “Gii nonotaawagati een, mono balon kokanonon mende wasin nonomba.”

¹¹ Kosogianon maronon kanon bao tuun somata mon gbojoja uutanon kuluuma nanji. ¹² Kawaajon ome yononon kokaen jen Jiisas welema mugi, “Giinon wasin nonona nono saanon bao yonoo uugianon kemebonon.” ¹³ Welema mugi “Mono kema kemebu!” jen koton onono eja uutanonon koma kema bao uugianon kemegi. Kemegi iikanondeen bao tuun 2,000 kawaa so ii mono lugun newonewonon kema jororonon apu angonon kemen nemoton komugi.

¹⁴ Komugi bao galen yononon kok koma taon ano goman boleboole iikanon kema buju qaa jegi. Jegi moma ejemba jaasoongo yononon iwoi kolooroti, ii iibombaaon kagi. ¹⁵ Kan Jiisaswaanon kouma iigi eja ome tuunawonon laligoroti, iinon mono opo selekopaaya tororo somongon rama uuta tooro roromongoya kuuya asugiro iima awawalin nangi. ¹⁶ Nangi bao ii no-maen kemen komugiti ano eja omeyawo iwaanon iwoi kolooroti, ii iigiti, iyononon sundu woi ii injijogi.

¹⁷ Injijogi nama Jiisasnon mindimindiri goman balongia mesaon kambaatiwaajon welema mugi.

¹⁸ Welema mugi mesaon wanjonon umambaaon nano eja omeyawo laligoroti, iinon kan Jiisaswo motoon kema laligomambaaon qisiro.

¹⁹ Qisiroto, Jiisasnon qotogon mun kokaen ijoro, “Gii mono gomanganon kema tinitosauruga injiima Ponon angoletto somata men kiankomun gonji, iikawaa sunduya ii injijona mobu.”

²⁰ Kaen ijoro mesaon kema Jiisasnon angoletto somasomata men muroti, iikawaa qaaya kanain Ten-taon distrik uutanon jen seiرو kuuyanon moma walingogi. Kian.

Jairusnon borataajon Jiisas qama kooliro.

Mat 9.18-26; Luuk 8.40-56

²¹ Jiisasnon wanjonon uma eleema anjon koton leegen karo ejemba tuun mamaganon iwaanon kan ajoroogi anjon goraayanon nangi.

²² Nangi qamakooli miriwaa qaa galen mon qata Jairus iinon kan Jiisas iima batanon kemen simin kuma muro. ²³ Simin kuma mun kaparan koma

qama koolij kokaen ijoro, “Borana melaanon komumambaajon anja. Mono kan boroga qaganon ana qeangon toroqen laligowa.”

²⁴ Kaen ijon Jiisas wano motoon keni ejemba tuunleembe yononon gemagaranon kema oloqologon liligon oroma kenji. Kian.

Emba jiawonon Jiisaswaa malekuya oosiro.

²⁵ Kenji iikanon batugianon emba mon laligoro. Iinon koinja gbani 12:waa so iima ji kiro laligoro. ²⁶ Kaen laligon siimbobolo mamaga moro selegalen mamaganon iwaa gawona megilailaa mon mende mokolon laligoro. Iinon selegalen ejemba yonoo tawagiaajon monen hinaya kuuya gilin laligoroto, jia iikanon mono mombo momboga men bolin muro laligoro. ²⁷⁻²⁸ Kaen laligon Jiisaswaa bujuya moma kokaen jero, “Niinon ii oosirimambaajon moma bimoon malekuyagadeen borona mon oosiriwengati een, mono saanon qeangomana.” Kaen jen ejemba tuun batugianon Jiisaswaa gematanon kema malekuyanon oosiro.

²⁹ Oosiro saya iikanondeen juguro qenjenmanjena ii qaono selianon qeangoro moro. ³⁰ Qeangoro Jiisasnon iikanondeen esuna mon koton kenoti, ii moma ejemba tuun batugianon eleema qisiro, “Moronon malekuna oosirija?”

³¹ Kaen qisiro gowokourutanon kokaen ijogi, “Ejemba tuunon ologon liligon goma goosiriju. Ii iima nomaen ‘Moronon noosirija?’ qisijan?”

³² Kaen ijogito, Jiisasnon mombo “Moronon ii anja?” jen qisin mokoloomambaajon eleema uun injiuro. ³³ Injiuro emba selianon angoletoto

koloroti, iinonj ii moma iikawaajonj toroko moma jenenja ororo kanj Jiisaswaa batanonj kemenj siminj kuma kania kuuya ijoro. ³⁴ Jiisasnonj ii moma kokaenj ijoro, “Borana, momalaariganonj mono menj qeangonj gonja. Qenjenmanjenganonj mono qaono saanonj uubonjononj kemba.” Kianj.

Jiisasnonj Jairuswaa borata menj gbiliro.

³⁵ Qaa kaenj ijonj nano qamakooli miriwaa qaa galenja mirinonja monjonj qele kanj Jairus ijoro, “Boraga komuja! Kawaajonj mono boiwaa qaganonj lombo toroqenj mende amba.”

³⁶ Ijoro Jiisasnonj qaa iikawaa telambelanj ama qamakooli miriwaa qaa galenj kokaenj ijoro, “Toroko mende moba. Mono nii moma laarinj nomba.” ³⁷ Kaenj ijonj ejemba tosaanja onjomesaonj Piito, Jeims ano Jeimswaa koga Jon iigadeenj unjano ii otaanj kenji. ³⁸ Kema qamakooli miriwaa qaa galenja mirinonj keugi ejemba tuunj guju megij injiio. Mamaganonj jingenj qama kotakota saama amburerej megij. ³⁹ Injiima mirinonj uma kokaenj injiio, “Onjo mono naambaajonj guju menj saaju? Bora iikanonj mende komujato, gaonja eja.”

⁴⁰ Kaenj injiio jononjsisi kaanja kolooro jomoma mugito, iinonj ii kuuya onjotaan borawaa nemunmanja ano tosaanja iwo laligogiti, iigadeenj unjano bora eroti, iikanonj ugi. ⁴¹ Uma Jiisasnonj bora ii borianonj menj ijoro, “Talita kuum.” Ii ananaa qaanonj Bora melaa, nii gijojen: Mono waaba!

⁴² Kaenj ijoro bora gbania 12 iinonj mono iikanondeenj waama nama kema karo.

Kaen kolooro iima kosogia kiton walingogi.
⁴³ Walingogi iikawaa bujuya mon jegi mobubotiwaajon jen songo kotakota ano. Ii ama bora melaa ii nembanene mugi newaatijon injjoro. Kian.

6

Nazaret yononon Jiisas gema qegi.

Mat 13.53-58; Luuk 4.16-30

¹ Ii kolooro Jiisasnon Jairuswaa goman balon mesaoro gowokourutanon otaan iwo kema Jiisaswaa somasomarii taononon keugi. ² Sabat kendonon karo qamakooli mirinon uma Buja qaa kanain kuma onono. Kuma onono moma ejemba mamaganon aarun walingon kokaen jegi, “Yei, gejajuju! Iwoi kuuya koi mono daenkaya moma jeja? Momakootoya ii mono moronon kuma muro jeja? Ano angoletu kusunawo kaana ii mono moronon inaan muro borianon mero asugija? ³ Eja koi mono goman kokawaa motonqeqe ejiaga. Mariawaa meria ano Jeims, Joosef, Juuda ano Saimon yonoo dagiaga. Naanurutanon batunananon koi laligoju.” Nazaret yononon kaen jegi uugianon boliro iikanon amamaagi.

⁴ *Amamaagi Jiisasnon kokaen injjoro, “Gejatootoo ejawaa sakiti ano tinitosaurutanon mono iyanaa taonon jejewili ama munkejuto, goman tosaana iikanon kaen qaago.”

⁵ Kaen angitiwaajon Jiisasnon ji ejemba motomotoonngo boria qagianon ama men

* **6:4:** Jon 4.44

qeaŋgoŋ oŋonoto, aŋgoletu ku-usuŋawo tosaŋa memambaajoŋ amamaaro. ⁶ Kaen kolooro momalaaringianonj mende asugiro yangisengiaajoŋ ama aaruro. Aaruŋ oŋomesaonj Nazaretwaa kosianonj gomaŋa gomaŋa liligonj Buŋa qaa kuma oŋoma laligoro. Kianj.

Jiisanonj gowokouruta 12 wasiŋ oŋono.

Mat 10.5-15; Luuk 9.1-6

⁷ Jiisanonj gowokouruta 12 ii oŋoono kagi kanaiŋ woi woi kuuya wasiŋ oŋono. Wasinj oŋoma omejiilanj konjoma oŋombutiwaa ku-usuŋa oŋono. ⁸ *Ii oŋoma kokaen jenj kotonj oŋono, “Kana kembutiwaaajoŋ taa gbarugia menj kembu. Iwoi tosia moŋ mende mewu. Kana samoŋgia qaago, gesogia qaago me soojaakota ii irimuŋ kasagianonj mende somoŋgowu. ⁹ Kana esu saanonj kanagianonj somoŋgowu. Maleku samoŋa qaagoto, maleku motooŋgo mewu.” ¹⁰ Kaen jenj kokaen injjoro, “Kema miri daen daenj keubuti, mono iikanondeenj laligonj gawonj menj taonj ii mesaonj kana kembu. ¹¹ *Kema laligonj miri moŋnoŋ keugi mende koma horonj oŋoma qaagia mende mogi telambelangia mono kokaen jenj qendeema oŋombu, ‘Nono oŋoo balononj kaniŋ sububuŋ kana tambonananonj mokotaaji, ii mono riinj qesaaninj oŋoanŋgiaanonj eleema kemebaa.’ Kaen jegi kaniagia solanja moma kotogi saanonj gomanj me taonj ii mesaonj toroqen kembu.”

¹² Kaen injjoro mesaonj kema ejemba uugia meleembutiwaa Buŋa qaaya ii jenj seiŋ laligogi.

* **6:8:** Luuk 10.4-11 * **6:11:** Apo 13.51

13 *Laligon omejiilan mamaga onotaan ji ejemba mamaga kelenon onomorin men qeangon onongi. Kian.

Kin Herodnon toroko moro.

Mat 14.1-12; Luuk 9.7-9

14 *Jiisaswaa qabuayanon sein kin Herodwaa gejianon kemero moro. Ejembanon kokaen jegi, “Jon Oomulu ejanon mono koomunonga waama gawona mero angoletu ku-usunawo asuginkeja.”

15 Kaen jegito, tosianon kokaen jegi, “Ii mono Elaija.” Tosianon toroqen jegi, “Ii geja-tootoo eja walaga yonoononga mon.”

16 Kaen jegito, kin Herodnon ii moma kokaen jero, “Jon Oomulu eja niinon jewe aroya kotogiti, iinon mono koomunonga waama laligoja.” Majakaka moma kaen jero.

Jombaa aroya kotogi komuro.

17 *Ii kokaembaajona jero: Herodnon koga Filipwaa embia Herodias olon mero Jon Oomulu ejanon kin pon jen muro kawaajon opotoro wasin onono kema Jon men somongon kapuare mirinon oongi. 18 Jonon Herodwaa qaa kokaen jero: “Gii qamboga olon men laligon Kana qaa uugujan.”

19 Kaen jero Herodiasnon Jon kazi ama mun qegi komuwaatiwaajon moroto, iikawaa kania mon mende mokoloo. 20 Mende mokoloo Jonon eja solana ano soraaya toroya kolooroti, Herodnon ii moma sopa somongon kokojinjin koma reenreen sulun mun Jombaaon toroko

* 6:13: Jei 5.14 * 6:14: Mat 16.14; Maak 8.28; Luuk 9.19

* 6:17: Luuk 3.19-20

jen kotona Jon Oomulu ejawaa aroya kotonj waŋa kondenoŋ ama meŋ kaŋ ii keteda koi nomba.”

²⁶ Kaen ijoro kimbaa uutanonj kobooro wosoya moroto, jojopaŋ qaaya somongoro somataurutanonj ii mogiti, iyonoo jaagianonj kamaanj qewabotiwaajonj qiqisiya gema qemambaajonj moma bimoonj mesaoro.

²⁷ Mesaonj iikanondeen opotoroya monj wasin ijoro, “Gii mono kema Jombaa aroya kotonj waŋa meŋ kawa.”

²⁸ Kaen ijonj wasiro kapuare miri gbadeyanonj kema aroya kotonj waŋa kondenoŋ ama meŋ kaŋ emba saraŋ ii muro nemuŋa muro.

²⁹ Jombaa gowokourutanonj iikawaa bujuya moma kema qamoya meŋ qasiriwaa jamo kobaanonj ama ronj kengi. Kaen koloorotiwaajonj ama kinj Herodnonj kanagenj Jiisaswaajonj jero, “Jononj mono koomunonja gbilinj waama laligoja.” Kiaŋ.

Jiisasnonj eja 5,000 nene unuagi.

Mat 14.13-21; Luuk 9.10-17; Jon 6.1-14

³⁰ Wasiwasi eja aposol yonononj Jiisaswaanonj kaŋ ajoroonj iwoi meŋ ejemba kuma ononjgiti, iikawaa sunduya kuuya ijogi. ³¹ Ijogi ejemba dononj dononj kaŋ kema anji selegia tiiroto, nene newuyatiwaa kambaŋa mende kolooro. Kawaa-jonj Jiisasnonj gowokouruta kokaen injijoro, “Ono mono niwo kagi gomaŋ gbamenjanonj anana siri kema laligonj haamo melaada mewonja.” ³² Kaen injijoro ejemba onomesaonj wanjononj uma gomaŋ gbamenja monjen iyangia siri laligowombaajonj kengi.

³³ Kengi ejembanonj ii iima mamaganonj iikawaa bujuya moma taonj ano gomaŋ so iikanonja

balon kana bobogarin waladeen kema iikanon keugi. ³⁴ **Keugi Jiisasnon wanjononga kamaan ejemba tuun somata injiira lama galengia qaa tani ilinwalin qen laligogi yonoojon wosoya moro. Wosoya moma kanain Buja qaa kania kania kuma onono. Kian.

Jiisasnon eja 5,000 nene unuagiwo.

³⁵ Kaen ama laligoro ween jaaya tegon kememambaajon ano gowokourutanon Jiisawaanon kan kokaen ijogi, “Boi. Nono goman gbamenja kokanon laligonin goman tiimambaa anja. ³⁶ Kawaajon gii saanon ejemba koi wasin onona goman ano miri boleboole kosere rama kenjuti, iikanon kema nembanenegia sewanja men newu.”

³⁷ Kaen ijogito, kokaen meleema injjoro, “Ononon mono onoangio ii nene unuagiwu.” Kaen injjoro qisin mugi, “Nononon mono nomaen ambonaga? Gawon meme kamban 200:waa sewanja (Kina 2,000) eja. Monen ii men kema nene bered sewanja men unuagiwombaajon jejan me?”

³⁸ Kaen qisin mugi jero, “Onoangiaanon nene bered dawi raja? Ii kema iibu.” Kaen jero gesogia qengama jegi, “Bered 5 ano sora woi iikaanda men laligojon.”

³⁹ Kaen jegi Jiisasnon ejemba tuun kokaen jen koton onono, “Ejemba kuuya, onjo mono deema nene newombaajon tuun boleboole ajoroon lolo

* **6:34:** Jan 27.17; 1 Kin 22.17; 2 Hist 18.16; 34.5; Mat 9.36

* **6:34:** Jan 27.17; 1 Kin 22.17; 2 Hist 18.16; Eze 34.5; Mat 9.36

tonjonanon kemen rabu.” ⁴⁰ Kaen jen koton onono kosere tuunja tuunja deema ragi. Tuun tosia 100 ano tosia 50 kaan kaan kululuun rama kenji. ⁴¹ Rama kenji bered 5 ano sora woi ii menj Siwenonj uuro uro kotuegonj bered motonj gowokouruta onono ejemba tuun so mendeema batugianonj anji. Sora woi ii kaanjadeen tuun kuuya yonoojonj mendeeno. ⁴² Mendeeno ejemba korebore nenjo nenj timbiriigi. ⁴³ Nenj timbiriigi nene kitia kitia mesaogiti, ii gowoko yonononj menj kululuugi konde 12 kanonj kemenj saa qero. Kaanagadeen sora kitia ii menj kululuugi. Kianj. ⁴⁴ Eja bered negiti, iyonoo jangogia ii 5,000. Kianj.

Jiisanonj apu anjonj qaganonj riinj riinj keno.

Mat 14.22-33; Jon 6.15-21

⁴⁵ Negi tegoro Jiisanonj iikanondeen gowokouruta jen kotonj onoma kokaen jero, “Ono mono wanjononj uma waladeen apu anjonj kotonj leegen Betsaida gomanonj kembu. Niinonj saanonj kambañ biiwianonj ejemba tuunj koi wasinj onomago kamaña.” ⁴⁶ Kaen jen yeizozogia jen onooma baananonj uma qama kooliro. ⁴⁷ Qama koolinj laligoro mare kolooro iyanodeen baananonj laligoro wangogianonj anjonj biiwianonj keno. ⁴⁸ Keno loqanonj qen qenj bimbimgonj nangogi keno haamononj kenjiti, iikaan baagenja qen karo himooro majakaka somata mogi. Gomanj aananonj (3-6 kilok) iikaananonj Jiisanonj kaen injiima apu anjonj qaganonj riinj riinj gowokouruta onoononj kanj unuugumambaa ano. ⁴⁹ Apu anjonj qaganonj riinj riinj karo ii iima “Kowe Songorinonj kaja!” jen kanainj qama silanji.

⁵⁰ Qama silama kuuyanonj ii iima toroko mogito, Jiisasnonj iikanondeenj qaa bonjonda jenj kokaenj injijoro,

“Alauruna, mono qaqabunjabunagiawo sating laligowu. Neeno kajej. Toroko mende mobu.”

⁵¹ Kaenjenj yonoononj wanjononj uro haamononj goronj qero. Goronj qero jenengia ororo hononja mende aarugi. ⁵² Wala bered menj seinj unuagiroti, iikawaa kania mende moma asarigito, uugianonj gojono kaanjadeen aarunj raji. Kianj.

Jiisasnonj Genesaret laligonj menjqeeangogawonj mero.

Mat 14.34-36

⁵³ Apu angonj kotonj leegenj Genesaret gomanonj keuma wanjo mesaonj sakasinonj kemegi.

⁵⁴ Wanjo mesaonj sakasinonj kemegi ejembanonj Jiisas iikanondeenj moma kotonj mugij. ⁵⁵ Moma kotonj munj qaa anjij menj bobogarinj mindi-mindiri sopa gomanjanonj gomanj so liligogi. Liligogi moma kanainj jiejemba demberunonj angonj onoma Jiisasnonj gomanj daenj laligorotiwaa so unuama kagij. ⁵⁶ Gomanj so, taonj, miri me kuunj mombaa utanonj kenotiwaa so jiejemba unuama sombenjanonj ama ononjij. Ama onoma Jiisaswaa selianonj me malekuyaa susuyanonj oosiriwombaanonj welema munj liligogi. Oosirigiti, kuuya yonononj mono qeangodaborogij. Kianj.

7

Ambosakonj yonononj qaa kuma soogij.

Mat 15.1-9

¹ Kana qaawaa kaparaŋkoŋkoŋ ano iikawaa boi tosaana Jerusalem sitinonga kagiti, iyononoŋ Jiisaswaanon kaŋ ajoroogi. ² Kambaŋ iikanon Jiisaswaa gowokouruta tosaananon borogia mende songbama donhamo mende qeŋ nembanene negi injiima uugia boliro.

³ Farisii (Kana qaawaa kaparaŋkoŋkoŋ) ano Juda ejemba tosaana kuuya yononoŋ ambosakon yonoo siligia otaan laligogi. Kawaajon borogia wala songbama sororogonŋo nembanene neŋ laligogi. ⁴ Kaanaŋadeeŋ gawononga me maaketnonŋa kawuti, iikanon wala apu koson arin konjoratiŋgo nene oosirin laligogi. Kaanaŋadeeŋ qambi, monjon ano komanene kuuya ii songbama hamo qeŋ laligogi. Sili kaana kaana ii mamaga otaan laligogi.

⁵ Kawaajon Kana qaawaa kaparaŋkoŋkoŋ ano iikawaa boi yononoŋ Jiisas kokaen qisin mugi, “Goo gowokouruganon mono naambaajona ambosakonjurunana yonoonon sili mende otaan borogia donhamo mende qeŋ kilen nembanene meŋ neŋkeju.”

⁶ *Kaen qisin mugi kokaen injoro, “Oo uumeleembaa ejemba seleseleya, gejatootoo eja Aisaianon mono onoo kaniagia tororo luluuma Buju Tere mon kokaen oorota eja,

‘Ejemba tuun koi kanon mono je buugianon awaagadeeŋ goda qeŋ nomakejuto, uugianon telambelan ama noma monŋen koriganon anŋi eja.

* 7:6: Ais 29.13

⁷ Kaen ero noo waena een toontoon menj mepe-seen nomakeju.

Kana qaa kuma onombonjen kitianon ejemba yonoo jenkootogia ii gisomaso ama melokanjinkeju.'

⁸ Aisaianon kaen ooro. Ono mono iikawaa so Anutuwaanon jojopan qaa gema qen ambosakonurugia yonoo siligia otaankeju. Ii mende sokonja."

⁹ Kaen jen kokaen injoro, "Onoangiaa siligia walaga otaawombaaon mono awaagadeen Anutuwaanon jojopan qaa qewagonkeju. ¹⁰ *Iikawaa qaaya mon ii kokaen: Mooseson kokaen jen koto, 'Nemun manja mono goda qen oromakeba,' ano 'Monon manja me nemunja qasuaan mubaati, ii mono qegi komuwa.' ¹¹ Kaen jen kotoroto, ono qaa ii ugun kokaen jenkeju, 'Monon nemun manja ii kokaen irijowaa: Oo wosona mojen. Noo nanonganjo iwoina bunja qen aowaoragati, ii Anutuwaaha mamatewowaajon gosin andaborowe bunayaa nandunja koloowaa. ¹² Monon kaen irijoro sokombaa jeju.' Kaen jen somonjon mugi nemun manja yorojon ilailaa mon mende toroqen oromakebaa. Ii mende sokonja. ¹³ Yei! Kaen ama onoangiaa nanamemengiaa siligia jen koton iikanon Anutuwaanon jojopan qaa qewagogi omaya koloon jangon qaomakeja. Ono iwoi kaanja ii mamaga amakeju." Kaen jen meleema onono. Kianj.

* **7:10:** Eks 20.12; 21.17; Lew 20.9; Dut 5.16

Eja uu ii nomaen tiloon riisija?

Mat 15.10-20

¹⁴ Jiisasnon ejemba tuun mombo onoono kagi kokaen injoro, “Ono mono kuuya qaa koi geja ama moma asariwu. ¹⁵ Iwoi seleengenga eja uutanon kemenkeji, iikanon tiloon mumambaa-
jon amamaankejato, iyanaa uu wombotanonga qaa kouma kamaankeji, iikanon mono tiloon munkeja. ¹⁶ Monon gejiawo laligoji een, iinon mono qaa koi geja ama moma kotowa.” Kian.

¹⁷ Jiisasnon kaen jen ejemba tuun onomesaon kema miri monon uro. Uma raro gowokouru-
tanon sareqaa iikawaa kaniaajon qisigi. ¹⁸ Qisigi kokaen injoro, “Oo alauruna, onjo kaanagadeen momogia awaa mende koloojamaen? Nem-
banene iwoi seleengenga eja uutanon kemenkeji, ii tiloon mumambaaajon amamaankeja. Ii moma kotoju me qaago? ¹⁹ Ii uu wombotanon mende kemenkejato, korojonanon kemen seleengen kamaankeja.” Jiisasnon qaa kaen jen iikanon nem-
banene kuuya ii men soraidabororo.

²⁰ Jiisasnon toroqen kokaen jero, “Eja uu wom-
botanonga qaa kouma kamaankeji, iikanon mono tiloon munkeja. ²¹ Ejemba uu wombogianonga iwoi koi kaana koloon koumakeja: Qaa bologa romongon serowilin ambombaaajon momakeju. Iwoi yongoro men owen jen men ejemba unugi komuwutiwaajon momakeju. ²² Olonkalu ambombaaajon momakeju. Mengo mewombaa otoko amakeju. Bidaan jembooli ano angomolon ambombaaajon momakeju. Qaa saga jen uudu-
uduu ambombaaajon momakeju. Gejajuju ama

goronḡooso ambombaajon momakeju. Sewanḡiki laligon gemaḡeḡe qaa jeḡ Anutu mepaegowombaajon momakeju. Jaba-arambaran ama sili uuḡia qaa amakeju. ²³ Iwoi bologa kuuya iikanon mono ejemba uu wombogianonḡa kouma tiloon onḡomakeja.” Kianḡ.

Keinan emba monḡon kaparanḡ koma qama kooliro.

Mat 15.21-28

²⁴ Jiisasnon waama Genesaret gomanḡ mesaon siti qagara Taia ano Saidon iikawaa distrik qata Fonisia kawaa uutanonḡ keno. Kema gomanḡ monḡonḡ uma bujuya monḡonḡ mobabotiwaajon buugia mejugoroto, kilenḡ aasanḡoya laligomambaajon amamaaro. ²⁵ Amamaaro iikanondeen emba monḡ borata melaa ii omeyawo laligoro Jiisaswaa bujuya moma iwaanonḡ kanḡ batanonḡ kemenḡ siminḡ kuno. ²⁶ Emba ii Juudaga qaagoto, Griik qaa jeḡ laligoro. Nemunḡ maḡa ii Fonisiga Siria prowins kanonḡa. Iinonḡ borataa uutanonḡa ome konjombaatiwaajon welema muro. ²⁷ Welema muro kokaenḡ ijoro, “Juuda nono wala nononanaa meraboraanaana unḡuagininḡ neḡ timbirinḡ ambuya. Kawaaajon merabora yonḡoo mirigianonḡa bered meḡ kasu onḡoninḡ mende sokombabo. Juuda anana wabaurunana onḡoo qagia kasu qamakejonḡ. Niinonḡ wala Juuda ejemba ilaanḡ onḡombe kantri tosaanḡa onḡononḡ mono kasu kaanḡa mamboma laligowu.”

²⁸ Kaenḡ ijoro moma kokaenḡ meleeno, “Ponḡ, ii saanonḡ mojento, kasu meria yonḡononḡ mono

kaanagadeen merabora yonoonon nene reemonon nene dun baatanon kamaaro nenkeju.”

²⁹ Kaen meleeno Jiisasnon kokaen ijoro, “Qaa kaen jejanwaajon saanon moma gonjen. Ome iikanon mono keteda koi boraga mesaon kenja. Kawaajon gii saanon kamba.”

³⁰ Kaen ijoro moma mirianon keno omenon borata mesaoro dunanon ero iiro. Kian.

Jiisasnon eja mon meagoro.

³¹ Jiisasnon mombo Taia siti goman mesaon Saidon sitinon kema uugun misingon Tentaon gomambaa biiwia uugun Galili apu angon kosianon karo. ³² Karo gejaduu eja mon qaaya qaomambaaajon anoti, ii wama Jiisaswaanon kagi. Kan boria wananon ambaatiwaajon qisin mug. ³³ Qisin mug eja ii wama ejemba tuun ii onomesaon mongen keni. Kema Jiisasnon boro susuya gejianon ama nama mombo iyanaa boro susuyanon sulaan neselananon oosiro. ³⁴ Oosirin Siwenon uuro uro osongombo qama koolin iyanaa qaanon “Efata,” ananaa qaanon ‘Mono toowa,’ kaen jero.

³⁵ Kaen jero gejawoitanon toori neselananon lolooro qaaya awaagadeen jero. ³⁶ Jero Jiisasnon iikawaa bujuya ejemba injowubotiwaajon qotogon onono. Qotogon onoma kaparan kono yononon ii kaparan koma jen sein laligogi. ³⁷ Jen sein laligogi ejembanon newogia tegoro walingon kokaen jegi, “Iwoi kuuya awaagadeen amakeja. Gejaduu gejagia metooro momakeju. Ejemba motoya yonoo neselangia isano qaa jenkeju.” Kian.

8

Jiisasnoŋ ejemba 4,000 nene unuagiŋo.

Mat 15.32-39

¹ Kambaŋ kanaŋ ejemba tuuŋ somatanonŋ mombo ajoroogi. Nembanenegia qaa laligogiti-waajonŋ Jiisasnoŋ gowokouruta onono iwaanonŋ kagi kokaenŋ injoro, ² “Niinonŋ ejemba tuuŋ koi yonoojonŋ wosona mojenŋ. Yonononŋ niwo kanŋ weenŋ karoonŋ laligogi nembanenegia qaond-abororo iijenŋ. ³ Yonoononga tosanonŋ korig-anonga kanŋ laligogi niinonŋ ‘Saanonŋ gomangianonŋ kembu,’ jemambo. Nene mende negi eenŋ wasinŋ onombe kana batuyanonŋ kema kema jaagia giliro tiwitiwilaa mokoloowubo.”

⁴ Kaenŋ injoro gowokourutanonŋ meleema kokaenŋ ijogi. “Balonŋ qararanŋkonŋkonanŋ kokanonŋ mononŋ mono daenkaya nembanene kaanŋa mokolonŋ tuunlelembe koi unuaginaga?”

⁵ Kaenŋ ijogi kokaenŋ qisinŋ onono, “Onoononŋ bered dawi raja?” Qisinŋ onono “Bered 7 raja,” ijogi.

⁶ Ijogi Jiisasnoŋ ejemba tuunlelembe ii namononŋ kemenŋ rabutiwaajonŋ jenŋ kotonŋ onono kemenŋ ragi. Kemenŋ ragi bered 7 ii menŋ Anutu qama koolinŋ dangisenŋ jenŋ motonŋ gowokouruta onoma ejemba tuuŋ so batugianonŋ ambutiwaajonŋ jero. Kaenŋ jero iikawaa so anŋi. ⁷ Yonoononŋ sora boleboole tosia kaanagadeenŋ raro. Ii kaanideenŋ menŋ kotuegonŋ ejemba tuuŋ so batugianonŋ toto qenŋ onombutiwaajonŋ jenŋ kotonŋ onono. ⁸ Jenŋ kotonŋ onono ononŋgi nenŋ nenŋ timbirinŋgogi. Nenŋ timbirinŋgonŋ nene kitia mesaogi raroti, ii konde 7

menj kululuugi saa qero. ⁹ Eja nene negiti, iyonoo janngogia ii 4,000. Negi wasinj onono gomangianon kenji. Kianj.

Boi tosianon angoletu iibombaajon kaparan konji.

Mat 16.1-4

¹⁰ Kenji iikanondeen gowokouruta yonowo wanjononj uma distrik qata Dalmanuta kanon kenji. ¹¹ *Farisii (Kana qaawaa kaparankonkon) tosianon iikanon kanj Jiisaswo kanain jenonkooli anji. Qaawaa timbinon horowombaajon anjobato menj muj kokaen kaparan koma qisigi, “Mono jena Siwenonga angoletu monj asugiro iibonja.” ¹² *Kaen jegi uutanonj bimooro osongonjowo qero jero, “Oo ejemba kamban kokaamba namononj laligojuti, onjo mono naambaajon Anutuwaa aiwese asugiwaatiwaajon kaparan komakeju? Niinonj qaa honja monj kokaen injijowe mobu: Anutunonj aiwese kaanja ii mende menj qendeema onjombaa. Qaago awawi!”

¹³ Kaen jenj onjomesaonj mombo gowokouruta yonowo wanjononj uma apu anjonj kotonj leegenj keugi. Kianj.

Farisii ano Herod yonjononj woso kondunj kaanja koloaju.

Mat 16.5-12

¹⁴ Iikanonj keuma samonj mewombaajonj dudugi bered motoongoda ii wanjononj menj raji. ¹⁵ *Raji Jiisasnonj kokaen jenj kotonj onono, “Onjo

* **8:11:** Mat 12.38; Luuk 11.16 * **8:12:** Mat 12.39; Luuk 11.29

* **8:15:** Luuk 12.1

Kana qaawaa kaparaŋkonjon (Farisii) yoŋoo tomembounboun qaagia ano Herodwaa riki somban iikawaajon mono galengia mewu. Ii awaagadeen mende gosin gema qewuti een, iyoronon mono yiist kaan̄a somariin men bolin onombaota.”

¹⁶ Jen koton onono qaa gemata ii mende moma asarin batugianon kokaen amin mogi. “Berednana qaawaajon jeja me nomaen?”

¹⁷ Ii amin mogi gejianon kemero kokaen injoro, “Naambaajon berednana qaa jen amin moju? Noo kaniana ii naambaajon mende moma kotoju? Ii mende moma asariju me? Ugejagianon gojoma raja me? ¹⁸ *Jaagia rajaoto, kilen mende iima kotoju me? Gejagia rajaoto, kilen mende moma asariju me? Iwoi asugiroti, ii duduuju me qaago? ¹⁹ Niinon bered 5 ii ejemba 5,000 yoŋoojon motowe iikawaa kitia men kululuugi konde dawinon kemen saa qero?” Qisin onono “Konde 12,” ijogi.

²⁰ Ijogi toroqero, “Niinon bered 7 ii ejemba 4,000 yoŋoojon motowe iikawaa kitia men kululuugi konde dawinon kemen saa qero?” Qisin onono “Konde 7,” ijogi.

²¹ Ijogi moma jero, “Kawaajon kaniana ii mono kaan̄iadeen mende moma asariju me?” Kian

Eja jaagoo mombaa jaaya metooro.

²² Jiisanon gowokouruta yoŋowo Betsaida taonon kagi. Kanon kan eja jaagoo mon wama Jiisanwaanon kouma borianon oosiriwaatiwaajon

* **8:18:** Jer 5.21; Eze 12.2; Maak 4.12

qama kooliŋ mugi. ²³ Qama kooliŋ mugi Jiisasnoŋ eja jaagoo ii borianonj meŋ wama miri seleengenj keni. Kema sulaaya sulaan jaayanonj ama boria waŋanonj ama qisiŋ muro, “Iwoi monj iijan me qaago?”

²⁴ Qisiŋ muro jaaya uuro uro jero, “Ejemba iniiiento, ii gere tanitani koloogi kokoosugadeen iniiibe kema kaŋ nanju.”

²⁵ Kaen jero mombo borianonj jaawoita oosiroo toori tororo uuro asariŋ kotooro iwoi kuuya awaagadeen iidabororo. ²⁶ Iidabororo wasiŋ muŋ kokaen ijoro, “Gii gomanj mongenj mende kembato, dindiŋa geenгаа gomaŋganonj kema.” Kianj.

Piitononj Jiisaswaa kania jokolooro.

Mat 16.13-20; Luuk 9.18-21

²⁷ Jiisasnoŋ Betsaida mesaonj gowokouruta yoŋowo Sisaria Filipai taombaa kosianonj kenji. Kananonj kema gowokouruta kokaen qisiŋ oŋono, “Ejembanonj noojonj nomaen jenkeju? Nii eja moroga koloojenj?”

²⁸ *Qisiŋ oŋono meleema kokaen jegi, “Tosianonj ‘Gii Jon Oomulu ejaga koloojan,’ jenkejuto, tosiannonj ‘Gii Elaija koloojan,’ jenkeju ano tosiannonj toroqenj kokaen jenkeju, ‘Gii gejatootoo eja walaga yoŋoononga mon koloojan.’” ²⁹ *Kaen jegi kokaen qisiŋ oŋono, “Ano oŋoangio noojonj nomaen jeju? Nii moroga koloojenj?” Qisiŋ oŋono Piitononj kokaen meleeno,

* **8:28:** Maak 6.14-15; Luuk 9.7-8 * **8:29:** Jon 6.68-69

“Gii Anutuwaanonj Hamoqeqe Toya Kraist koloojanj.”

³⁰ Kaenj meeleeno kania asuganonj jegi monjonj mobabotiwaaajonj sonjo kotakota ama onono.

Jiisasnonj komumambaa qaaya jero.

Mat 16.21-28; Luuk 9.22-27

³¹ Jiisasnonj gowokouruta kanainj kokaenj kuma onono, “Siwe gomambaa Eja honanonj mono siimbobolo mamaga mobaa. Kantriwaa jotamemeya, jigo gawonj galenj ano Kana qaawaa boi yonononj mono gema qenj qegi komuwaa. Komuro weenj karoonj tegoro koomunonja waabaa.”

³² Jiisasnonj qaa ii mende kolatinj asuganonj jero Piitononj iikanondeen horonj munj goraayanonj kema kanainj qotogonj muro.

³³ Qotogonj muro eleema gowokouruta uunj injiima Piito qotogonj kokaenj jenj muro, “Gii qaa romonjojanj, ii Anutuwaanonj qaaga qaagoto, balonj ejemba ano Satan siinjiaga. Kawaajonj Satan, gii mono keteda koi noo jaasewanonja togowa.” Kianj.

Kraist otaawonjatiwaa sewanja.

³⁴ *Jiisasnonj ejemba tuunj ano gowokouruta onoono kagi qaa kokaenj injoro, “Monjonj noo gemananonj kamambaaajonj moji, iinonj mono iyanjaa uuseliaa siinj kombombanja bologa gema qero sisia megij siimbobolo ii bisimakeba. Ii maripoononj komuwaatiwaa so mokosinjonj nii notaanj kawa. ³⁵ *Monjonj

* **8:34:** Mat 10.38; Luuk 14.27 * **8:35:** Mat 10.39; Luuk 17.33; Jon 12.25

laaligoya iyaŋaajon anjon koma iyaŋaa jaajaa laligoji, iinon mono laaligoya hona somongoro soowaa. Soowaato, monjon balombaa laaligoya ii nii ano noo Oligaa Buŋanaajon ama qeleema togon nombaati, iinon mono laaligo honaa kania mokolon kotiin laligowaa. ³⁶ Monjon gomaŋa gomaŋa yonoo ilawoilaya kuuya koma hororo buŋaya kendabororo uuwaa laaligoya men soon silemale laligon komuro Anutunon qaaya jen tegoro unayanon tiwilaaro mende sokombaa. Esuhinaya iikanon mono uukoisoro mende men mubaa. Qaago totoon! ³⁷ Anana kuuyanon mono ananaa downana mewombaajon amamaawonaa. ³⁸ Ejemba tuuŋa tuuŋa kambaŋ kokanon balonon olonkalu ama singisongo tosaŋa ama laligonkeju. Monjon iyonoo batugianon noo qana ano noo Buŋa qaana men kamaan ambaati, ii Siwe gomambaa Eja honanon kaanagadeen iima tiwaa. Iinon kanagen Siwe gajoba toroya yonowo koi kamaagi Maŋaa asamararaŋa iima aarugi iinon eja me emba kaan mon iniima tiin onombaa.” Kian.

9

¹ Kaen injon kokaen jero, “Niinon qaa hona mon kokaen injowe mobu: Koi nanjuti, onoo batugianonga tosonian Anutunon bentotonaa kuuro ku-usunanon asugiwaati, ii iima kotowuya. Jaawo laligon koomuwaa siimboboloya mende mogi ii kolon asugiro iibuya.” Kian.

Jiisaswaa selianon letono.
Mat 17.1-13; Luuk 9.28-36

²*Weeñ 6 tegoro Jiisasnoñ Piito, Jeims ano Jon unuama ejemba oñomesaon iyañgia siri baaña koriga moñnoñ uma gbameñanoñ laligogi. Iikanon laligogi jaasewañgianon nano Jiisaswaa sele tani-anon letoma morota kolooro. ³ Malekuyanon tualalakota asamararañawo kolooro. Balanon opo taaña gbabulunon (saife, omo) soñgbamakejuti, mono ii uugun taaliro. ⁴ Kaen kolooro Elaija ano Mooses yoronon asugin onoma Jiisaswo qaa amigi. ⁵ Amigi Piitonon kanain qaa jeñ Jiisas kokaen ijoro, “Somatanana, nononon kokanon uukorisoro mojon. Kawaajon nononon saanon kuun karoon mewoña: Goojon moñ, Mooseswaa-jon moñ ano Elaijawaajon moñ.” ⁶ Gowoko yoñonon jenengia mamaga ororo Piitonon “No-maen jemaña?” jeñ qaa moñgano.

⁷*Qaa moñgama nano kokolo tualalakota asamararañawo moñnoñ kamaan umugayanon esuun onono iikawaa uutanongga qa aro moñ kokaen kolooro mogi, “Eja koi neenaa wombo merana kolooja. Mono iwaa qaaya moma laligowu.” ⁸ Qaa ii moma uulañawo eleema uun moñgama woi ii mombo mende iriigi Jiisasnondeen yoñowo nano. Kian.

Jon Oomulu eja ii Elaijawaa kitiaga kolooja.

⁹ Baañanoñga roganon kamaan Jiisasnoñ kokaen jeñ koton onono, “Onono iwoi iijuti, iikawaa bujuya ii mono ejemba moñ mende injowu. Siwe gomambaa Eja hoñanon

* **9:2:** 2 Piito 1.17-18 * **9:7:** Mat 3.17; Maak 1.11; Luuk 3.22

koomunonga waaro iikawaa gematanonj ii saanonj jenj asarinj laligowu.”

¹⁰ Kaenj jenj kotonj onono gowokouruta karonj yonononj qaa ii uugianonj anjonj koma koomunonga waawaataa qaa iikawaa kania ii iyangia qisinj aonj aminj mogi. ¹¹ *Aminj moma Jiisas kokaenj qisinj mugi, “Kana qaawaa boi yonononj qaa kokaenj jenjkeju, ‘Gejatootoo eja Elaijanonj mono Siwenonga waladeenj kamaanj asugi-waa.’ Ii nomaembaajonj jenjkeju?”

¹² Qisinj mugi meleema kokaenj injijoro, “Elaijanonj waladeenj kamaanj asuginj laaligo kuuya meagowaa. Qaa ii honaga koloojato, qaa monj koi mono naambaajonj oogi eja: ‘Siwe gomambaa Eja honanonj mono siimbobolo mamaga moro jejewili ama mubuya.’ ¹³ Qaa woi ii ejaoto, ninonj kokaenj injijomana: Elaijanonj mono kamaanj asugiroto, iwaajonj Bunja qaa oogita ejiwaa so ejembanonj ii iyangiaa siingia otaanj tondu ama mugi.” Kianj.

Jiisasnonj ome otaaro meranonj qeangoro.

Mat 17.14-21; Luuk 9.37-43

¹⁴ Jiisas ano gowoko karonj yonononj baananonga kamaanj gowokouruta tosia yonoononj kanj iwoi kokaenj iigi: Kana qaawaa boi tosiannonj nama yonowo jenonkooli ano niinongiinonj qaa jegi ejemba tuunjelembenonj liligonj injiima nanji. ¹⁵ Kaenj nama ejemba tuunj kuuya yonononj Jiisas iima iikanondeenj aarunj bobogarinj kosianonj kema jolonja jegi. ¹⁶ Jolonja

* **9:11:** Mal 4:5; Mat 11:14

jegi kokaen qisiin onono, “Ononon naambaajon yonowo jenonkooli ama niinonngiinon qaa jeju?”

¹⁷ Qisiin onono tuungianonga eja monnon meleema kokaen ijoro, “Boi, noo merana omenon buuta muungun qaamuun men muro wama goonon kajeñ. ¹⁸ Iinon kanon me kanon men utugon horon giliro kamaan qen buutanonga kokopa kamaaro irina kijongon selianon mejugonkeja. Kaen kolooro kan goo gowokouruga welema onoma ome ii otaawutiwaajon injojento, yononon ii amamaajuya.”

¹⁹ Kaen ijoro meleema mun jero, “Yei! Balom-baa ejemba yangisenjiawo. Mono kambañ dawi onowo qaton unun laligowe Anutu mende moma laarigi siimbobolo momakemaña. Ii mono wama noonon kawu.”

²⁰ Kaen jero wama iwaanon kagi. Kagi omenon Jiisas iima iikanondeen mera utugon orogon muro wolaza horon tama namonon qen poranporan itagon semben aon ero buutanonga kokopa kouma kamaaro. ²¹ Jiisasnon ii iima maña kokaen qisiin muro, “Kambañ dawiwaa so tani koi asugin mun kouro?” Qisiin muro jero, “Ii mono melaayanondeen koloon muro.

²² “Ii men bolin mumambaajon indina indina gerenon me apunon metano kambañ mamaga kemen qen qengadeen amakeja. Kaento, iikaanaa ku-usuna mon goonon eji een, mono kiankomun ilaan noromba.”

²³ Kaen jero Jiisasnon ijoro, “‘Ku-usuna mon goonon eji een,’ jejan. Anutuwaa

ku-usuñanonj mono ilawoila mombaajonj mende amamaankeja. Monjonj Anutu moma laariwaati, iwaanonj ilawoila kania kania saanonj koloonkebaa.”

²⁴ Kaenj ijoro manjonj iikanondeenj qama jero, “Anutu moma laarijento, momalaarinanonj looloria kolooja. Momalaarina mono menj koti-iwa.”

²⁵ Jero ejemba jaasoonjgoyanonj bobogarinj kagi injiima iikawaajonj ome ii kokaenj jenj muro, “Gii qaamuunj ano gejaduuwaa omeya, niinonj jenj kotonj gonjenj: Gii mono eja koi mesaonj kouma kema mombo mende eleema kawa.”

²⁶ Jenj muro qama silama mera ii utugonj uulanawo orogonj muro hororo utama kouma keno. Kouma keno qamo kaanja koloonj ero mamaganonj ii iima “Wosoya tegoja!” jegi. ²⁷ Kaenj jegito, Jiisasnonj borianonj menj kobibiuro waama nano.

²⁸ Kaenj nano Jiisasnonj miri uutanonj uro gowokourutanonj anjiodeenj rama kokaenj qisinj mugi, “Nonononj mono naambaajonj ii nononandeenj otaawombaajonj amamaajonja?”

²⁹ Qisinj mugi kokaenj injijoro, “Ome tania kaanja ii mono qama koolinj nene singi laligonj saanonj otaawonja. Iwoi morota monj aninj mende kouma kembaa.” Kianj.

Jiisasnonj koomuyaa Buñja jero indinj woi kolooro.

Mat 17.22-23; Luuk 9.43b-45

³⁰ Jiisasnonj gowokouruta yonjowo gomanj balonj ii mesaonj kema Galili prowins uutanonj liligonj naa gomanonj laligogiti, ii monjonj mobaatiwaa-jonj togoro. ³¹ Ii togonj gowokouruta kuma

onjomambaajon olon kenji. Kananon kema qaa kota kokaen injoro, “Anutunon Siwe gomambaa Eja hona ii balon ejemba yonoo borogianon ano kemebaa. Kemero ii qegi komuwaa. Ii qegi komuro ron konji ween karon kolooro koomunonga waabaa.”

³² Qaa kota kaen injoroto, ii mende moma asarigi ano kania nomaen, ii qisiwombaajon kokodundun anji. Kian.

Gowoko batugianon moronon uuta kolooja?

Mat 18.1-5; Luuk 9.46-48

³³ Kaen kema Kaperneam taonon kougi. Kanon kouma iyanaa miri uutanon uma gowokouruta kokaen qisin onono, “Ono kananon kan naa qaaga amin mojuja?”

³⁴ *Yononon kananon kan ‘Moronon uuta kolooja?’ jen ii angiodeen amin moma kagi. Kawaajon qisin onono qaagia bogoro ragi. ³⁵ *Qaa bogoro ragi Jiisason kemen rama gowokouruta 12 onono kagi kokaen injoro, “Mononon uuta laligomambaajon mobaati een, iinon mono kuya onoo newo baagianon kamaanqeqeta koloon tosaan kuuya welen qen onomakeba.” ³⁶ Kaen injonon naamade melaa mon men batugianon ano nano. Nano borianon men tawoyanon ama kokaen injoro, ³⁷ * “Mononon naamade koi kaan mon noo qananon mirianon koma horon kalan kombaati, iinon mono nii koma horon nombaa. Mononon kaen ama nombaati, iinon niigadeen

* **9:34:** Luuk 22.24 * **9:35:** Mat 20.26-27; 23.11; Maak 10.43-44; Luuk 22.26 * **9:37:** Mat 10.40; Luuk 10.16; Jon 13.20

qaagoto, moŋ wasiŋ nonoti, mono ii kaanagadeen koma horoŋ mubaa.” Kian.

Jiisasnoŋ gowokouruta mindiŋgoŋ oŋono.

Luuk 9.49-50

³⁸ Jonon Jiisas kokaen ijoro, “Boi, nononoŋ eja moŋ ananawo mende liligoŋkeji, iinoŋ goo qanoŋ omejiilan konjoma oŋono iiniŋ. Iinoŋ nonowo mende qokotaan laligoŋkejiwaajoŋ ama nono ii qotogoŋ munin.”

³⁹ Kaen ijoro Jiisasnoŋ jero, “Ii mono mende qotogoŋ mubu. Moŋnoŋ noo qana qama angoletto meji, iinoŋ mono iikawaa gematanon noo gemageqe qaa afaanikota jemambaajoŋ amamaawaa. ⁴⁰ *Moŋnoŋ mende qotogoŋ nono-makeji, iinoŋ mono ananaa arenoŋ laligoja. (Kawaajoŋ noo alauruna tosia ii ango sisiri mende meŋ oŋombu.) ⁴¹ *Ii mono nanŋoŋ oŋoŋgi Anutunoŋ iikawaa turuŋa oŋombaa. Moŋnoŋ Kraistwaa qatanon iwaa buŋa koloojutiwaajoŋ ama apu qambi newutiwaa oŋombaati, Anutunoŋ mono iikawaa turuŋa meleema mubaa. Niinoŋ qaa hoŋa moŋ kokaen injjowe mobu: Nanŋoŋ oŋombuti, iyoŋonoŋ mono turuŋa mewuya.” Kian.

Singisoŋgowaa konŋoroya mono qotogowu.

Mat 18.6-9; Luuk 17.1-2

⁴² Jiisasnoŋ qaa kokaen jero, “Merabora koi kaanŋa moma laariŋ nonjuti, moŋnoŋ iyoŋoonoŋga moŋ konŋoroya ama muro singisoŋgo ambaati, eja iikanon mono lombo

* **9:40:** Mat 12.30; Luuk 11.23 * **9:41:** Mat 10.42

uuta mokoloowaa. Anutunonj lombo iikawaa ironja mono nomaenj muro soyanonj koloona? Kemunj kowonjinj aroyanonj somonjonj kowe biiwianonj giligi mendungoro kemebabo, iikanonj mono afaanja koloonj muro tani koloona.

⁴³ *Kawaajonj boroganonj singisonjo ambaatiwaa konjoroya ama gombaati eenj, ii mono kotonj giliwa. Kotonj gilingo borodomonj laligonj laaligo kombombanja mokoloonj oompelelenj mokoloowagato, boroga woiwo laligonj kanagenj gere sianonj kemebabo. Sia gereya ii kambanj monjonj mende bogowaa. ⁴⁴ Iikanonj ‘Doononj selegia utoqutoonj keema kougi mende komuwuya ano je geregianonj kambanj monjonj mende bogowaa.’

⁴⁵ “Kaanagadeenj kanaganonj singisonjo ambaatiwaa konjoroya ama gombaati eenj, ii mono kotonj giliwa. Kotonj gilingo kanadomonj laligonj laaligo kombombanja mokoloonj oompelelenj mokoloowagato, kanaga woiwo laligona gere sianonj giligi kemebabo. ⁴⁶ Iikanonj ‘Doononj selegia utoqutoonj keema kougi mende komuwuya ano je geregianonj kambanj monjonj mende bogowaa.’

⁴⁷ *“Kaanjadeenj jaaganonj singisonjo ambaatiwaa konjoroya ama gombaati eenj, ii mono qonjoma giliwa. Qonjoma gilingo jaako motoongowo laligonj Anutuwaa bentotononj keema oompelelenj mokoloowagato, jaakoga woiwo laligona gere sianonj giligi kemebabo.

⁴⁸ *Iikanonj ‘Doononj selegia utoqutoonj keema

* **9:43:** Mat 5.30 * **9:47:** Mat 5.29 * **9:48:** Ais 66.24

kougi mende komuwuya ano je geregianon kabanj monjon mende bogowaa.’

⁴⁹ “Gere sia iikanon ejemba kuuya ii sii kaanja gere bolanon dalasisi onjoogi siimboboloya mobuya.

⁵⁰ *“Sii ii awaa koloojato, siinon naanja mesaowaati een, ii mono nomaen meagogi naanja mombo koloonaga? Onjo kaanjaaden uumotoonjo laaligowaa ainja mesaowubo. Kawaajon Siwe siigia mesaowubotiwaajon mono galengia menj batugianon luae qen aonj laligowu.” Kianj.

10

Loemba mesaon aowawaa qaaya

Mat 19.1-12; Luuk 16.18

¹ Jiisanon waama Kaperneam gomanj mesaon Jordan apu kotonj legenj kema metetereenj kamaanj mombo apu ii kotonj Judia prowinsnonj karo. Karo ejemba tuunjelembenonj mombo iwaanonj ajoroogi ama laligoroti, iikawaa so mombo kuma onono.

² Kuma onono Farisii (Kana qaawaa kaparanjonjon) tosianon iwaanonj kanj qaawaa timbinonj horowombaa angobato menj munj kokaenj qisinj mugi, “Ejanonj embia mesaowaati eenj, iikanonj Kana qaa uguwaa me qaago?”

³ Qisinj mugi meleema kokaenj injjoro, “Moos-esnonj iikawaa qaaya nomaenjenj kotonj ononota eja?”

* **9:50:** Mat 5.13; Luuk 14.34-35

⁴ *Kaen injoro kokaen ijogi, “Ejanon mesaon aoao papia oonngo embia saanon mesaowaa. Mooseson kaen jen kotorota eja.”

⁵ Kaen ijogi kokaen jen onono, “Iinon mono uugia kotigaaon ama jenkooto kaen oon onono.

⁶ *Oon ononoto, Anutunon kanakanaiyanon ilawoila kuuya mokoloroti, kambaan iikanondeen ‘Eja ano emba laligowutiwaajon mokolon onono. ⁷ *Kawaajon ejanon mono nemunmana oromesaon embiaanon kema qokotaaro ⁸ yoronon sele motoonngo koloon laligowao. Kaen koloon toroqen woi mende koloojaoto, sele motoonngo koloon laligowao.

⁹ Anutunon eja ano emba mindirin oronoti, ejemba mononon ii mono mende mendeema oromba.”

¹⁰ Jiisasnon kaen jen onoma miri uutanon uro gowokourutanon qaa iikawaajon mombo qisin mugi. ¹¹ *Qisin mugi kokaen injoro, “Eja mononon embia otaan emba mon mewaati, iinon mono olonkalu serowilin ambaa. ¹² Kaanagadeen emba mononon loya otaan eja mon mewaati, iinon mono olonkalu serowilin ambaa.” Kian.

Jiisasnon merabora kotuegon onono.

Mat 19.13-15; Luuk 18.15-17

¹³ Ejemba tosanon merabora boloboolo unuama Jiisasnon onsoosiriwaatiwaajon iwaanon kagito, gowoko yonononon ejemba ii jen qewagon ononon. ¹⁴ Kaen angito, Jiisasnon ii iima uuta

* **10:4:** Dut 24.1-4; Mat 5.31 * **10:6:** Jen 1.27; 5.2 * **10:7:** Jen 2.24 * **10:11:** Mat 5.32; 1 Kor 7.10-11

boliro kokaen injjoro, “Merabora melaa mono onjomesaogi noonon kawu. Anutunon ejemba kaanja ii bentotoŋa buŋa qeŋ onjombaa. Kawaajon ii mende somonjon onjombu. ¹⁵ *Niinon qaa honja monj kokaen injjowe mobu: Monjon Anutuwaa bentotoŋa ii merabora kaanja buŋa mende qeŋ aowaati, iinon mono iikawaa uutanon keumambaa amamaawaa.” ¹⁶ Kaen jeŋ tawoyanon ama doonjon onjoma boria wanjanon ama kotuegon onono. Kianj.

Jiisasnon eja qabunayawo mombaa qambanmamban qaa jero.

Mat 19.16-30; Luuk 18.18-30

¹⁷ Jiisasnon kanain kana kemambaa ano eja monjon bobogarin iwaanon karo. Kan batanon kemen simin kuma kokaen qisin muro, “Boi awaa, niinon mono nomaen ama laaligo kombombaŋa buŋa qeŋ aowenaga?”

¹⁸ Qisin muro kokaen ijoro, “Noojon ‘Boi awaa,’ ii naambaajon jejan? Anutu motoonjonyanon awaa kolooja. Eja monjon ii kaanja awaa mende kolooja. ¹⁹ *Gii jojopaŋ qaa koi modaborojan:

‘Monj mono mende gena komuwa. Serowilinj mono mende amba. Iwoi mono yonjoro mende mewa. Jenonkuukuu mono mende ama muba. Mono kalugon yonjoro mende mewa. Nemuj manja mono goda qeŋ oromakeba.’ ’

* **10:15:** Mat 18.3 * **10:19:** Eks 20.12-16; Dut 5.16-20

²⁰ Kaen ijoro moma kokaen jero, “Boi, ii kuuya mono gbaworonanonga ten koma laligon waabe.”

²¹ Kaen jero Jiisasnon uun iima uuwomboyanon jopagon mun kokaen ijoro, “Gii mono mo-tongonon amamaajan: Gii mono kema esuhinaga kuuya sewana mewutiwaajon ana monen karo ejemba wanaya onomba. Kaen ana esuhinaga somata totoon (milyon Kina kaana) ii Siwe gomanon en gombaa. Kaen ama nii notaan kawa.” ²² Jiisasnon kaen ijoroto, esuhinaya mamaga erotiwaajon ama qaa ii moma uuta bosoleero wosobiri moma een mesaon keno.

²³ Mesaon keno Jiisasnon uuro kema karo gowokouruta kokaen injoro, “Oyei! Ejemba monen hinagiawo yononon mono Anutuwaa bentotonon keubombaaajon bimoon kupukapa kombuya.”

²⁴ Kaen injoro gowoko yononon ii moma walingogito, Jiisasnon toroqen kokaen injoro, “Guanuruna, ejemba daen yononon monen hinagia moma laarinkejuti, iyononon mono Anutuwaa bentoton uutanon keubombaaajon bimoon kupukapa kombuya. ²⁵ Ii kokaen jen asarimana: Oro somata kamel ii sosoro ootanon saanon mende keubaa. Iikawaa so ejemba qabunagiawo yononon Anutuwaa bentoton uutanon keubombaaajon bimoon amamaawuya.”

²⁶ Kaen injoro moma aarun tililingon iyanagiaajon kokaen jegi, “Oopoon! Ejemba moronon mono Siwewaa bunu koloonaga?”

²⁷ Kaen jegi Jiisasnon uun injiima kokaen jero, “Ejembanon ii angobato men osin

amamaankejuto, Anutunon kaen mende amakeja. Anutunon mono iwoi kuuya saanon amakeja. Iinon iwoi mon ama memambaajon mende osin amamaankeja.” Kian.

Jiisaswaa gawon memewaa turunja

²⁸ Piitonon qaa ii moma meleema Jiisas kokaen ijoro, “Moba, nononon ilawoila kuuya mesaon gii gotaan kanij.”

²⁹ Ii moma Jiisasnon kokaen ijoro, “Niinon qaa hona mon kokaen injjowe mobu: Monnon noo ano Oligaa Bunawaajon ama iwoi mon mesaoroti, ii jigo miria, dakoga, naambeeta, nemunmanja, meraborata me gawon molalenja ii onjomesaoro Anutunon mono iikawaa tawaya uugun meleema muro seiwaa. ³⁰ Monnon iwoi ii mesaoroti, Anutunon mono tawaya ii 100:waa so toroqen muro iyanjaa bunja koloowaa. Balombaa laaligonon sisiwerowero utanon laligowaato, jigo miri, dako, naambee, nemunman, merabora ano gawon molalenja ii mono kitianon koloon mubaa ano kaman kanagenanon laaligo kombonja tetegoya qaa bunja qen aowaa. ³¹ *Kaen koloowaato, uuta onjoononga mamaganon kamakamaata koloowuya ano kamakamaata yonjoononga mamaganon uuta koloowuya.” Kian.

*Komuwaatiwaa qaaya jero karoon kolooro.
Mat 20.17-19; Luuk 18.31-34*

* **10:31:** Mat 20.16; Luuk 13.30

³² Jiisasnon gowokouruta yonowo Jerusalem sitinon ubombaajon balon kana kenji. Jiisasnon wala keno gowokourutanon gematanon kema walingogi ano ejemba gemagianon kagiti iyononon mono toroko mogi. Kaen angi Jiisasnon gowokouruta 12 ii mombo horon onoma kanain kuma onono. Iwaanon iwoi koloowaati, qaa ii jen asarin kokaen injoro, ³³ “Mobu, anana mono Jerusalem ubonja. Iikanon monnon Siwe gomambaa Eja honja memelolo menj muro jigo gawon galen ano Kana qaawaa boi yonoo borogianon kemebaa. Yononon komuwaatiwaa qaaya jen tegon waba gawman yonoo borogianon oombuya. ³⁴ Oongi mepaegon sulaapan qen ooli waayawonon qetaalin talungowuya. Qetaalin talungon qegi komuwaa. Komun ween karononon koomunonga waabaa.” Kian.

Jeims Jon yoronon iwoiwaajon weleni.

Mat 20.20-28

³⁵ Jiisasnon kaen injoro Zebediwaa merawoita Jeims ano Jon yoronon iwaanon kema kokaen ijori, “Boi, noronon iwoi mombaajon welema gonjoti, ii norombagiwaajon mojo.”

³⁶ Ijori qisin orono, “Oronon naa iwoi ama oromanatiwaajon mojao?”

³⁷ Qisin orono kokaen ijori, “Giinon saanon jen kotona noro goo asamararanon eu uma monnon boro dindinganon ano monnon boro qaniganon rama iwoi kuuya galen kombonaga.”

³⁸ *Kaen ijorito, Jiisasnon kokaen irijoro, “Oronon iikawaa kania mende moma yagon

* **10:38:** Luuk 12.50

welenjao. Niinon qambi aasonawo nemanati, oronon ii saanon neŋ siimbobolo mobaota me qaago? Jonkowororo nonŋbanon mulu meŋ nombuti, oronon ii mewao me qaago?”

³⁹ Irijoro moma jeri, “Ii saanon mewota.”

Jeri kokaen irijoro, “Ii onanon. Niinon qambi aasonawo nemanati, oronon ii kaanjadeen newaota ano jonkowororo nonŋbanon mulu meŋ nombuti, iikanon mono oro kaanagadeen mulu meŋ orombuya. ⁴⁰ Meŋ orombuto, noo boro dindinanon me qaninanon moronon rabaati, niinon qaa ii jeŋ kotomanatiwaa so qaago. Anutunon duŋ woi ii daen yorojon mozozongoroti, ii mono iyorojon orono niwo rama iwoi kuuya galen komakebona.” Kiaŋ.

Galen honanon mono welenqeŋe kolooja.

⁴¹ Jeims Jon yoronon kaen weleni alauruta 10 yononon ii moma kanain uubologa mogi.

⁴² *Kaen mogito, Jiisanon onoono kagi kokaen injoro, “Namowaa kantria kantria yonoo jawingianon galen koma onombonatiwaaajon jejuti, iyononon mono eja poŋ taniŋaen ama onomakeju. Yonoo somatagianon mono qaa jeŋ koton ejemba mindinon onoma ku-usungia qendeemakeju. Ono kaniagia

ii saanon moju. ⁴³ *Onoo batugianon sili iikaana koloowaboto, monon onoo batugianon somatagia koloomambaajon moji, iinon mono welen qeŋ onoma laligowa. ⁴⁴ Kaanagadeen monon onoo batugianon uuta laligomambaa

* **10:42:** Luuk 22.25-26 * **10:43:** Mat 23.11; Maak 9.35; Luuk 22.26

moji, iinonj mono kuuya onoo newo baagianon laligon welenqeqegia omaya koloowa. ⁴⁵ Siwe gomambaa Eja honanonj mono kaanagadeenj sili kaanja qendeema iyanja welenj qenj mubutiwaajonj ama mende kamaaroto, welenj qenj onoma ejemba kuuya onoo dowegia memambaajonj ama kamaarota laaligoya qeleema mesaowaa.”

Bartimeus jaaya gooro metooro.

Mat 20.29-34; Luuk 18.35-43

⁴⁶ Jiisasnonj gowokouruta yonowow Jeriko sitinonj kagi. Kanj siti ii mesaowombaajonj anji ejemba tuunlelennenonj onotaanj gemagianonj kagi. Kaenj kagi jaagoo eja qata Bartimeus, Timeuswaa meria iinonj monej ano nene mubutiwaajonj welema onoma kana goraayanonj raro. ⁴⁷ Raro “Nazaret eja Jiisas kaja,” jegi moma kanainj kokaenj qaro, “Jiisas Deiwidwaa gbilia, mono kiankomunj nombal!”

⁴⁸ Kaenj qaro mamaganonj qaa bogoro rabaatiwaajonj qotogonj mugito, iinonj kaparanj koma qaro. “Deiwidwaa gbilia, giinonj mono kiankomunj nombal!”

⁴⁹ Qaro Jiisasnonj moma doronj ama kokaenj jero, “Saanonj qagi koi kawa.” Kaenj jero jaagoo eja ii qama kokaenj ijogi, “Goojonj qaja. Kawaajonj mono satiinj qena kamaaro waama kawa.”

⁵⁰ Ii moma malekuya qetegonj gilinj porasak waama nama Jiisaswaanonj keno.

⁵¹ Keno kokaenj qisinj muro, “Alana, niinonj naa iwoiga ama gomanatiwaajonj mojanj?” Kaenj qisinj muro jaagoo ejanonj jero, “Somatana, nii jaana mombo uumambaajonj mojenj.”

⁵² Kaen jero Jiisasnoŋ kokaen ijoro, “Moma-laariganon mono meŋ qeaŋgoŋ gonja. Mono saanon kemba.” Kaen ijoro jaa kota iikanondeen tooro uun gemagianon Jiisas otaan keno. Kian.

11

Jiisas Jerusalem uro mare kongi.

Mat 21.1-11; Luuk 19.28-40; Jon 12.12-19

¹ Jiisasnoŋ gowokouruta yoŋowo Jerusalem siti dodowin Betfage ano Betani goman woi kosogaranon kaŋ Oil gere baananoŋ uma gowokowoita woi wasin oromambaajon ama ² kokaen irijoro, “Goman bagiaagen raji, mono iikanon kembao. Kema iikanon keuma dongi melaa kasanon somongogi nanji, ii iikanondeen mokoloowaota. Ii dongi sagbiliaga, eja moŋnoŋ qaganon mende rarataga. Ii mono isama meŋ koi kawao. ³ Aisni moŋnoŋ ‘Naambaajon kaen anjao?’ jeŋ qisin orono kokaen ijowao, ‘Poŋnaranon iikawaajon amamaan jero kajota kambaŋ mende koriro mombo meleeno kawaa.’”

⁴ Kaen irijon wasin orono kema dongi sagbilia kana goraayanon miri mombaa nagu qaa ootanoŋ kasanon somongogi nano mokolon isani. ⁵ Aisni eja tosia iikanon nangiti, iyoŋonoŋ iriima kokaen qisin oronŋi, “Hei, nomaen nambojen dongi melaa isanjao?”

⁶ Kaen qisin oronŋi Jiisasnoŋ irijorotiwaa so jeri moma “Saanon meŋ kembao,” jegi. ⁷ Jegi meŋ Jiisaswaanon kari malekugia qetegoŋ dongi melaawaa qaganon anŋi uma raro. ⁸ Kaen rama

keno ejemba jaasoonngoyanon goda qeŋ malekugia qetegon kana somatanon tambonŋi tosonianon balon korianon kema gere seŋa memburaŋin tambonŋi. ⁹ *Tambonŋi ejemba wala koma horon kenŋiti ano gematanon otaanŋ kagiti, iyononon kokaenŋ jeŋ qagi, “Hoosana! Oowe oowe! Anutu mepeseenon. Pombaa qatanon kawaati, Anutunon mono ii kotuegon muba. ¹⁰ Ambonana Kin Deiwidnon kantri toton koma galen koma ononoti, kamban iikaananon mono mombo kan nononja. Oo Anutu mono kantri totonana kotuegowa. Hoosana! Qabuŋaga mepeseenin euwaa euyanon uja. Oowe oowe!”

¹¹ Kaenŋ qagi Jerusalem sitinon uma jiwowon jigowaa toton uutanon keno. Iikanon lilion ilawoila kuuya iiro mare kolooro kamaanŋ gowokouruta ¹² yonowo jigo mesaon Betani gomanon kema egi. Kianŋ.

Jiisanonŋ fig gere monŋ qasuaaro gororongoro.

Mat 21.18-19

¹² En umugawodeen waama gowokouruta yonowo Betani gomanŋ mesaon kenŋi Jiisanonŋ nenewaa komuro. ¹³ Nenewaa komuŋ uuro keno fig gere monŋ* seŋawo nano iiro. Iima “Seŋa uutanon honŋa raro mokolonŋ newenaga,” jeŋ fig gerewaa kanianon keno. Kenoto, honŋaa kambananon mende torirotiwaajonŋ seŋagadeen nano iiro. ¹⁴ Kaenŋ iima gere ii kokaenŋ jeŋ muro, “Mononon mono honŋa mombo mende newa.”

* **11:9:** Ond 118.25-26 * **11:13:** Fig ii jao gerewaa alia monŋ. Ii gawonŋianon komogi kota ainŋawo kolooro mamaga nenŋ laligogi.

Kaen jen muro qaa ii gowokourutanon mogi. Kian.

Jiisasnon jiwowon jigo jen kobooro.

Mat 21.12-17; Luuk 19.45-48; Jon 2.13-22

¹⁵ Kema laligon Jerusalem sitinon ugi Jiisasnon jiwowon jigowaa toton utanon keno. Iikanon ejemba injiuro esuhina sewanja mewutiwaajon anggi sewanja megiti, ii kanain konjoma onono kamaagi. Monen utekute ejemba yonoo raragia metaama meleeno kenngi. Kaanagadeen kewo sewangia mewutiwaajon anggiti, iyonoo dun raragia ii kaanjadeen riitano kenngi. ¹⁶ Somben kowoga koton iwoi elaan keuma kaamawaa kania ii somongoro. ¹⁷ *Iikaen ama kuma onoma kokaen injiuro, "Aisaianon qaa mon kokaen oorota eja, 'Noo jigonanon mono gomanja gomanja kuuya yonoo qamakooli miri koloowaatiwaajon qabu.' Qaa ii ejato, ononon ii utegogi kikekakasililin eja yonoo kobaa kaan kolooja."

¹⁸ Kaen injiuro ejemba tuun kuuya yononon iikawaajon newogia tegoro walinggogi. Kawaajon jigo gawon galen ano kana qaawaa boi yononon ii moma Jiisaswaajon toroko moma amin moma kokaen jegi, "Ii mono nomaen jenin qegi komunaga?"

¹⁹ Mare kolooro Jiisasnon gowokouruta yonowo siti mesaon seleenjen kema egi. Kian.

Fig gerenon gororongoro iigi.

Mat 21.20-22

* **11:17:** Ais 56.7; Jer 7.11

²⁰ En umugawodeen waama kananon kema fig gere ii uuguwombaajon ama gere ii iigi tiitawo gororongon nano. ²¹ Nano Piitonon Jiisaswaanon qaa romonjon kokaen ijoro, “Somatana iiba, fig gere gasuaanati, ii mono gororongon nanja.”

²² Ijoro Jiisasnon kokaen meleeno, “Anutu momalaarin ii mono pondan men laligowu.”

²³ *Niinon qaa hona mon kokaen injiowe mobu, “Monjon qaayaa hona koloowaatiwaajon uuwoi mende moma baana kokawaa toyaaajon kokaen jen kotonaga, ‘Mono baana koi qetegon waama kema kowenon amba.’ Kaen jen koton Anutu moma laariro hona mono iikawaa so koloowaa.

²⁴ Kawaajon niinon kokaen injiowe mobu: Naa iwoiwaajon qisin qama kooliwuti, ii kuuya bunja qen aodaboronji, iikaen moma laarigi mono bunagia koloowaa. ²⁵ *Ono nama Anutu qama kooligi monjon aliaa koposowaajon uubologa mobaati een, koposoya ii mono mesaowu. Kaen ambuti een, onoo Mangia Siwe gomanon laligoji, iinon mono kaanjadeen onoo singisonogogia mesaowaa. ²⁶ (Ono tosaana yonoonon singisonogo mende mesaowuti een, onoo Mangia Siwe gomanon laligoji, iinon mono kaanjadeen onoo singisonogogia mende mesaowaa.)” Kian.

Jotamemeya yononon Jiisaswaa ku-usunjaajon qisigi.

Mat 21.23-27; Luuk 20.1-8

²⁷ Jiisasnon gowokouruta yonowo mombo Jerusalem sitinon ugi. Uma jiwowon jigowaa

* **11:23:** Mat 17.20; 1 Kor 13.2 * **11:25:** Mat 6.14-15

totonj uutanonj kema karo jigo gawonj galenj, kana qaawaa boi ano kantriwaa jotamemeya tosaanja yonononj iwaanonj kougi. ²⁸ Kouma kokaenj qisinj mugi, “Gii kokanonj iwoi anjanj, ii mono morononj jenj kotonj gononj amakejanj? Ii mewagiwaa ku-usunja ii mono morononj gononj?”

²⁹ Qisinj mugi kokaenj meleema onono, “Niinonj kaanagadeenj qaa monj qisinj onomanja. Ii meleema nonjgi niinonj kaanagadeenj morononj ku-usunj nono ilawoila koi amakejenj, ii injijomanja. ³⁰ Jononj ejemba oomulu menj onoma laligoroti, iinonj iikawaa ku-usunja ii dakaya mero? Siwe Toyanonj muro me bolonj toyanonj mugi? Ii mono nijowu.”

³¹ Kaenj meleema onono batugianonj aminj moma kokaenj jegi, “‘Ku-usunanonj Siwenonjga asugiro,’ kaenj jewonjati eenj, iinonj mono kokaenj jewaa: ‘Onononj mono naambaajonj Jon mende moma laarinj mugi?’ Ii mende sokonja. ³² Me ‘Balonj ejemba yonoononjga asugiro,’ jewonaga? Ii mende sokonja.” Ejemba kuuyanonj Jombaajonj ‘Onjanonj gejatootoo ejaga kolooja,’ jegitiwaaajonj ama ejemba tuunj yonoojonj toroko moma ii jewombaaajonj amamaagi. ³³ Kawaaajonj “Ii mende monjonj,” meleenjgi. Kaenj meleenjgi Jiisasnonj kokaenj injijoro, “Kaenj ano niinonj kaanagadeenj ilawoila koi amakejeniwaa ku-usunja morononj nonoti, ii mende injijomanja.” Kianj.

12

*Wain kasa gawonj galenj bologa yonoo sareqaa
Mat 21.33-46; Luuk 20.9-19*

¹* Jiisasnoŋ kanaiŋ ejemba sareqaanoŋ kokaen injoro, “Eja moŋnoŋ wain kasa gawoŋ moŋ koma komoro. Koma komoma sopaya meŋ liligoro. Meŋ liligoŋ wain juu somata jamonoŋ mero. Iikanoŋ waimbaa hoŋa ama kananon risuaagi apuyanon lalanon kemero. Wain juu somata ii meŋ wain yoŋgoro mewubotiwajoŋ galeŋ meme jake koriga kowiawo mero. Iwoi kuuya medaboron wain gawoŋ galeŋ tosaŋa mokoloon onoma kokaen injoro, ‘Mono gawoŋ meŋ hoŋaa bakaya onoŋgia meŋ bakaya toya nii nombu.’ Kaen jeŋ somoŋgoŋ gawoŋ ii borogianoŋ ama onomesaon kantri moŋnoŋ kema laligoro. ² Laligoŋ laligoro hoŋa momogorotiwaa kambaŋa (gbani 5) toriro iikanoŋ welenqeqeya moŋ wasiŋ muro galeŋ yoŋoonon kema wain gawoŋ hoŋaa bakaya mubutiwajoŋ jero. ³ Jeroto, galeŋ yoŋonoŋ ii meŋ somoŋgoŋ koobinoŋ qeŋ otaagi bobora eleeno. ⁴ Kawaa gematanoŋ welen eja moŋ wasiro yoŋoonon keno waŋa qosoma gamu qeŋ mugi. ⁵ Kawaa gematanoŋ welen eja moŋ mombo wasiro keno qegi komuro. Kaanideen eja tosaŋa mamaga wasiŋ onono tosia koobinoŋ sagorogoro unuŋ tosia unugi komugi. ⁶ Kaen aŋgi wain gawoŋ toyanon qaa moŋgama jero, ‘Neenaa wombo merana motooŋgo iikayadeen laligoja. Ii mono goda qeŋ mubuya me nomaen?’ Kaen jeŋ konoga kian meria wasiro yoŋoonon keno. ⁷ Kenoto, karo iima batugianoŋ kokaen jegi, ‘Iinoŋ mono borosamoya kokawaa toya koloowaa. Ayo, mono meŋ qeniŋ komuro

* **12:1:** Ais 5.1-2

wain kasa gawon kokanon mono ananaa bunā koloowaa.’⁸ Kaen jen qelanjin men somongon qegi komuro qamoya gawon sopa seleenjen hagogi kemero.

⁹ “Wain gawon toyanon ii moma mono no-maen ambaa? Iinon mono anō kan gawon galen ii kondeema onombaa ano gawon galen dologa mokolon onoma wain kasa gawona ii yonoo borogianon ambaa. ¹⁰ *Bunā Terenon qaa koi weenogogi me qaago?

‘Miri meme yononon jamo tando mon gema qen een mesaogi raroti, iikanon mono tando kombombana kolooro mokoloogi. Iikanon riiro mirinon mono riima kamaan kombaa.

¹¹ Ponon tando ii kuuro jaanananon iinin qabunayawo kolooro waliingonkejon.”’

¹² Jiisanon kaen injiōro galen yononon qaa iikawaa kania moma asarin kokaen jegi. “Sare-qaa ii mono nonoojona jeja.” Kawaajon ii men somongowombajon mogito, ejemba tuunleembe yonoojon toroko moma amamaan mesaon kenji. Kian.

Takis aambaa Jiisas angobato men mugī.

Mat 22.15-22; Luuk 20.20-26

¹³ Juuda jotamemeya yononon Farisii ano gawana Herodwaa paati alauruta tosia wasin onoma kokaen injiōgi, “Ono mono Jiisaswaanon kema qisin qaawaa timbinon horon gbadoon mubu.” Kaen injiōgi Jiisaswaanon kagi.

¹⁴ Jiisaswaanon kan kokaen ijogi, “Boi, giinon

* **12:10:** Ond 118.22-23

eja honja koloojani, nono ii mojon. Giinon ejemba tosia mende inisosoron tosia mende getama onomakejanto, so motoongonon gosin nonomakejan. Kawaajon kuun gonji mende dogon somata mende esuun onomakejanto, Anutuwaanon kana ii qaa honja otaan kuma nonomakejan. Giinon Anutuwaanon qaa dindina iikanon uuta ano kamaanqeqeta motoondeen kuuya jen mindingon nonomakejan. Kawaajon nono siisa-kimbaajon takis ama iikanon Mooseswaa Kana qaa songiwona me qaago? Ii anin sokonja me qaago?”

¹⁵ Kaen ijogi arengia qolonmologoya ii moma koton kokaen injoro, “Ono naambaajon qaawaa timbinon ama nombombaajon angobato men nonju? Saanon silwa monen mon men kagi iiman.”

¹⁶ Kaen injoro ii men kagi kokaen qisin onono. “Morowaa unayaga ano qataga ii koi oogita eja?” “Ii Siisa-kimbaa.” Kaen meleema jegi.

¹⁷ Jegi kokaen injoro, “Kaen kolooro iwoi Siisa-kimbaa unayawo ii mono iwaa bunja munkebu. Iwoi Anutuwaa unayawo eji, ii mono Anutuwaa bunja qewu.” Kaen injoro iwaajon mamaga walingogi. Kian.

Koomunonga waawaataa angobato men mug.

Mat 22.23-33; Luuk 20.27-40

¹⁸ *Sadusii (Jigo gawombaa kaparanjonkon) yononon “Komugiti, iyononon mende waabuya,” jen laligogi. Yonoononga tosianon Jiisaswaanon kan kokaen qisin mug, ¹⁹ **“Boi, Moosesnon*

* **12:18:** Apo 23.8 * **12:19:** Dut 25.5

kokaen jen koton nononota eja,

‘Eja mon emba mero merabora mende koloogi komun maloya een mesaoro kongan saanon maloya ii men gbili mekoloon muro dataa qa men laligowaa.’

²⁰ “Moba! Kamban monnon daremun 7 laligogi. Dagia mutuyanon emba men laligon gbilia qaa een laligon komuro. ²¹ Komuro kongan maloya ii men laligon kaanagadeen gbilia qaa een komuro. Komuro koga mon iwaa gematanon iikanon emba iikayadeen men laligon een komuro. ²² Kaanadeen daremun 7 kuuya yononon emba motoonngo iikayadeen men gbilia qaa laligon komudaborogi. Kuuya komugi konoga malogia ii kaanadeen komuro. ²³ Giinon ‘Komugiti, iyononon gbilin waabuya,’ jejanto, nono ii mende moma laarijon. Moba, eja 7 kuuya ii ororon waabuyagati een, emba motoonngo ii embagiaga megilaligorotiwaajon ama mono morowaa embiaga koloonaga?”

²⁴ Kaen qisigi Jiisasnon meleema kokaen injijoro, “Ono qaa jen soaju. Uumeleembaa Buja Tereya ano Anutuwaa ku-usuna mende moma kotojutiwaajon mono jinjaun amakeju. ²⁵ Onanon, koomunonga waama kamban iikanon loemba mende koloowuyato, gajoba yononon Siwe gomanon laligojuti kaana koloon laligowuya. ²⁶ *Mobu! Komugiti, iyononon gbilin waabutiwaa qaaya ii Mooseswaa Buknon kokaen eja: Soman bambanon gere bolan asugin mende

* **12:26:** Eks 3.6

jen kotoroti, onjo sundu ii weengogi me qaago? Anutunonj iikanonj Mooses kokaen ijoro,

‘Niinonj Anutu Aabahambaa Ponj, Aisakwaa Ponj ano Jeikobwaa Pongga laligonj waama laligojen.’

27 “Isi wanjale karonj yonononj Anutuwo laligonj kotiin ubuya. Anutunonj koomuya yonoo Pongga qaagoto, laaligo kombombanja laligojuti, mono iyonoo Ponggiaga kolooja. Oo Sadusii (Jigo gawombaa kaparanjonjonj paati) onjo mono qaa mamaga moma soonkeju.” Kaenj meleeno.

Jojopanj qaa wana woi ii nomaen?

Mat 22.34-40; Luuk 10.25-28

28 *Jiisanonj Sadusii (Jigo gawombaa kaparanjonjonj) yonowo aminj moma jenj sororogonj meleema ononoti, ii kana qaawaa boi eja mononj moro. Iikaenj moma jaasewananonj kouma kokaenj qisinj muro, “Jojopanj qaa kuuya iikanongga wana somata ii nomaen?”

29 *Qisinj muro meleeno, “Wana somata ii kokaenj,

‘Israel kanageso mobu! Anutunonj motoonjo ananaa Ponjana kolooja. Bensakonj iwoi mononj qaago.

30 Kawaajonj uugabaga, unaga, roromongoga ano ku-usunga kuuya, iikanonj mono Ponj Anutuga uunonj jopagonj munj laligowa.’

31 *“Jojopanj qaa iikawaa alia ii kokaenj,

* 12:28: Luuk 10.25-28 * 12:29: Dut 6.4-5 * 12:31: Lew 19.18

‘Geenga jopagon aonkejani, iikaanadeen mono ejemba kuuya jopagon onoma laligowa,’

Jojopan qaa monnon mono qaa woi ii mende uruuguja.”

³² *Jiisasnon Kana qaawaa boiyajaan kaen meleeno ijoro, “Boi, gii qaa dindiŋa jejan. Anutunon motoonŋo kolooja. Bensakon iwoi monnon qaago. ³³ *Gii uugabaga, momakootoga kuuya ano ku-usunŋa kuuya, iikanon mono Pon Anutuga uujopagon mun laligowa. Ano geenga jopagon aonkejani, iikaanadeen mono ejemba kuuya jopagon onoma laligowa. Jojopan qaa woi iikanon waŋa somata koloojao. Ii tej kombagi, iikanon mono siimolon kuuya ano nandun mamatewoo tosia unuuguja.” ³⁴ Kaen ijoro Jiisasnon uuroromongoya moro sokono kokaen ijoro, “Gii Anutuwwa bentotonon keumambaa dodowijan.” Kaen amin mori ejemba kuuya yononon Jiisas toroŋen qisin mubombajaan kokodundun ama mesaogi. Kian.

Kraist ii kin Deiwidwaa Pona ano gbiliga.

Mat 22.41-46; Luuk 20.41-44

³⁵ Jiisasnon jiwowon jigonon nama Buŋa qaa kuma onoma kokaen qisin onono, “Kraistnon kin Deiwidwaa gbiliga kolooji, kana qaawaa boi yononon qaa ii nomaembaajon jenkeju? ³⁶ *Deiwidnon aŋo Unŋa Toroyanon sololon muro kokaen jero,

* **12:32:** Dut 4.35 * **12:33:** Hoos 6.6 * **12:36:** Ond 110.1

‘Anutunonj nama noo Poŋna kokaen ijoro: Giinonj mono kanj noo boro dindinanonj rana niinonj kambanj biiwianonj kereuruga riinj riitama haamo ama onjoma goo kana baaganonj ama onjomaŋa. Kambanj ii kanj kuuwaatiwaa so mono asamararanonj koi rabaga.’

³⁷ Deiwidnonj anj kaen jenj qata ‘noo Poŋna jeja.’ Poŋna jenj mono nomaenj ama iwaa gbiliga kaanagadeenj koloonaga?” Kaen jero ejemba tuunleembe yonononj Jiisaswaa qaayaa siinj moma geja anji. Kianj.

Uumeleembaa selesele laaligowaa galenj meme qaa.

Mat 23.1-36; Luuk 20.45-47

³⁸ Jiisasnonj kuma onjoma torogonj kokaen injijoro, “Onj mono kana qaawaa boiya yonoojonj galenj menj laligowu. Yonononj maleku koriga mouma kema kanj qendeema onjombaaajonj momakeju ano maaketnonj me kananonj ejemba injigi jolongia jewutiwaaajonj momakeju.

³⁹ Qamakooli miri jaaqeqeyanonj eu rabombaaajonj siinj momakeju ano jejelombanonj dunj jaaya iikanonj jegenjegenj rabombaaajonj momakeju.

⁴⁰ Yonononj malo yonoononj miri iwoi bidaan baagonj analinj onjmakeju ano qabunagia koloowaatiwaaajonj qamakooli koriga koriga qama koolinj totogianonj qenkeju. Kawaaajonj Anutunonj qaagia jenj tegonj ironj uutaga meleeno qagianonj ubaa.” Kianj.

Emba malo monnonj nandunj honj ano.

Luuk 21.1-4

⁴¹ Jiisasnoŋ jiwowoŋ jigonoŋ nanduoŋ katapa somataa gematanonŋ raro ejembanonŋ monen iikanonŋ anŋi kemero uuoŋ injiuro. Ejemba qabuŋa ano esuhinagiawo mamaga yonononŋ kouma kina monen mamaga anŋi kemero. ⁴² Anŋi kemero malo wanaya mononŋ kouma soojaakota woi, ii toiya osoga kaanŋa ano kemero. ⁴³ Jiisasnoŋ ii iima gowokouruta koma horonŋ onoma kokaenŋ injjoro, “Niinonŋ qaa honŋa monŋ kokaenŋ injjowe mobu: Malo wanaya koi kanonŋ nanduoŋ anŋi, ii mono tosaanŋa kuuya yonononŋ iwoi katapanonŋ anŋi ke-meji, iikawaa soya uuguoŋ anŋa. ⁴⁴ Kuuya yonononŋ monenŋia mamaga enŋ onono kitiagadeenŋ an-juto, emba koi kanonŋ mono koroboro laligojiwaa so ilawoilaya kuuya andaboronŋ eenŋ totoonŋkota laligowaa.” Kiaŋ.

13

Jiwowoŋ jigonoŋ kondemondoenŋ koloowaa.

Mat 24.1-2; Luuk 21.5-6

¹ Jiisasnoŋ jiwowoŋ jigo mesaonŋ kamaaro gowokouruta yonoononŋa mononŋ kokaenŋ ijoro, “Boi iiba! Jigowaa totonŋ uutanonŋ miria miria ii mono damuyawo. Ii jamo somasomatanonŋ menŋ kaiterenonŋ menjerenŋgogita awaasari nanŋa.”

² Jiisasnoŋ ii moma qaa kokaenŋ meleeno, “Jigowaa totonŋ uutanonŋ miri somata waanŋgiawo kuuya koi injiijanto, ii mono kondeenŋi miriwaa jamo monŋ ii jamo mombaa qaganonŋ mende ewaato, qeqelala qeŋ saoyagadeenŋ ewaa.”

Kakasiliŋ ano sisiwerowero koloowaa.

Mat 24.3-14; Luuk 21.7-19

³ Kaen jero Oil gere baananon uma leegen endu jiwowon jigonon nanoti, ii iima ragi. Iikanon rama Piito, Jeims, Jon ano Andruu yononon Jiisas iyanagadeen horon kokaen qisin mugi, ⁴ “Boi, qaa jejanj, iikawaa hona mono naa kambanon asugi-waa ano iwoi kuuya ii kanain asugidaborowaati, iikawaa aiweseyanon mono nomaen asugi-waa? Ii saanon jena mobonj.”

⁵ Kaen qisin mugi kanain kokaen injoro, “Monon angomolon ano jinjan qen kembubotiwaajon mono galengia men aon laligowu. ⁶ “Ejemba mamaganon asugin noo qananon kokaen jewuya, ‘Niinon Kraist koloojen.’ Kaen jen ejemba mamaga tiligon onombuya. ⁷ Ono manjawaa bujuya ano otona kolooro momake-buya. Ii moma jenengia mende oronkeba. Iwoi kaanja ii walagadeen koloowaatiwaa je-jeta. Ii koloowaato, namowaa kambananon mono iikanondeen uulanawo mende tegowaa. ⁸ Kantri monon kantri mon unuwombaaajon waabuya. Ejemba tuun monon tuun mon yonowo aron qen aowombaaajon waabuya. Balonj balonj kanon nan somasomata men namo qonjoma meleeno kemenkebaa. Kaanagadeen bodi gomaña gomaña asugin en ubaa. Iwoi kaanja ii emba korowonon masu kanain ununkejiwaa so. Namowaa kambananon mono iikawaa so kanaid-aboromambaaajon ambaa.

⁹ * “Kaen koloowaato, ono galengia awaagadeen men aon laligowu. Ejembanon ono horon qaa jakeyanon onooma qamakooli mirigianon qaa

* **13:9:** Mat 10.17-20; Luuk 12.11-12

gawon men koobinon unuwuya. Tosianon noojon ama unuangi kantria kantria yonoo eja pon ano gawana yonoo jaasewangianon nambuya. Kaen nama noo kaniana nanjon jegi mobuya. ¹⁰ Oligaa Buna koi mono waladeen namonon kantria kantria kuuya yonoojon jen seidaborogigo namowaa kambananon iikawaa gematanon tegowaa. ¹¹ Horon unuama qaa jakeyanon onoongi nambuti, kamban iikanon qaa nomaen jewonagati, iikawaa majakakaya ii waladeen mende mobu. Unu Toroyanon aua iikanondeen qaa onombaati, mono ii jewu. Onoangiaa uugiaajon qaa mende jewuto, Unu Toroyanon mono uugia sololoo qaa jewuya. ¹² Uumeleembaa motoya monon daremunu uuta meleenotiwaajon ama ii memelolo mero qaa jakeyanon ongi qegi komuwaa. Kaanagadeen ama monon meraboraana memelolo mero komuwaa ano meraboraana yononon nemunmanjurugia qetama onoma jegi unugi komuwuya. ¹³ *Kantria kantria yononon noo qanaajon ama kazi ama onongi laligowuyato, monon kaparan koma kotiin bon qen nama laligoro namowaa kambananon tegowaati, inon mono oyanboyan buna qen aowaa.” Kian.

Jerusalem sitiwaa kondemondeen uuduudu-uyawo

Mat 24.15-28; Luuk 21.20-24

¹⁴ *“Kanagen tosanon kan kondemondeen ama iwoi anjonjayawo jigonon mende

* **13:13:** Mat 10.22 * **13:14:** Dan 9.27; 11.31; 12.11

aambaa so ii alatanon angi nano iibuti, kamban iikanon Judia prowinsnon laligowuti, ononon mono misingon horon baananon kembu. Qaa koi weengowaati, iinon mono saanon geja ama moma kotowa. ¹⁵ *Miri kosianon sombenon laligowaati, iinon mono kamaan iwoiya memambaajon miri uutanon mende uba. ¹⁶ Gawonon kema laligowaati, iinon mono kaanagadeen malekuya memambaajon eleema mirinon mende kema. ¹⁷ Yei! Emba korowo ano merabora ajunon yononon kamban iikanon nomaen uulanawo kembuyaga. ¹⁸ Kawaajon iwoi ii kon haamo kambananon mende koloowaatiwaajon qama koolinkebu. ¹⁹ *Kamban iikanon kakasililin jekania boorongia koloowaa. Kakasililin soya kaan a ii wala eenanon kamban mongen mende koloon ero. Anutunon iwoi kuuya mokoloroti, kamban iikanondeen kanain kamban kokaamba laligon waama kamban biiwianon mon mende kolooro. Wala eenanon mende kolooro ano kanagen kamban monon mende koloowaa. Kawaajon mono qama koolin laligonkebu. ²⁰ Ponon konjilij kamban ii mende menj torinagati een, ejemba kuuyanon mono tiwilaadaborowuyagato, ejemba iyanajon mweengon ononoti, iyonoojon ama ween iikawaa jangoya ii menj toriwaa.

²¹ “Kamban iikanon kokaen jewuya, ‘Mobu! Kraistnon koi laligoja,’ ano ‘Iibu! Hamoqeqe Toy-anon endu nanja.’ Monon kaen jewaati een, ii mono mende moma laariwu. ²² Ii kokaembaajon:

* **13:15:** Luuk 17.31 * **13:19:** Dan 12.1; Ais 7.14

Hamoqeqe toya qolonmologoya ano gejatootoo ejemba takapolakaya asugin angoletano aiwese jaamorota megilembuya. Kaen letongi Anutunon ejemba iyanajaan meweengon ononoti, ii kaanagadeen enkalolon men onombutiwaa angobato men kaparan kongi jinjaun qewubo. Ononon galengia awaagadeen men aon laligogi ii amamaawuyaga. ²³ Niinon iwoi kuuya ii mende kolooro waladeen kuuya injowe moju. Ii wala jejenywaajan ii mono uuwombogianon ama galengia men aon laligowu.” Kian.

Siwe gomambaa Eja honanon asugiwaa.

Mat 24.29-31; Luuk 21.25-28

²⁴ * “Kakasililin ii tegoro kamban iikanondeen ween jaayanon injan kono koinon umun komba. ²⁵ * Sengelao yononon sombinonga tegon kamaawuya ano sombinon utugoro iikawaa ilawoila ii raragia mesaon enkalolon angi soowaa. ²⁶ * Kamban iikanon Siwe gomambaa Eja hona iinon koosu qaganon karo iibuya. Ku-usuna somatanon sakondindinawo asuganon asugiro asamararanga iibuya. ²⁷ Kan Siwe gajobauruta wasin onono yononon ejemba Anutunon iyanajaan meweengon ononoti, ii balon goraaya leele, eugen emugen iikanondeen kopepereen onombuya.” Kian.

Noron gerewaa sareqaa

Mat 24.32-35; Luuk 21.29-33

* **13:24:** Ais 13.10; Eze 32.7; Joel 2.10, 31; 3.15; Ais 6.12 * **13:25:** Ais 34.4; Joel 2.10; Ais 6.13 * **13:26:** Dan 7.13; Ais 1.7

²⁸ “Ono mono noron gere iima tania romongon sareqaa koi mobu. Borianon apuyawo kolooro senjia longogi ii iima moma kokaen jenkeju, ‘Ween kaban dodowija.’ ²⁹ Ononon kaanjadeen aiwese iikawaa so kolooro iima moma asarin mono kania kokaen jewu, ‘Jiisanon mono nagonon dodowija.’ ³⁰ Niinon qaa hona mon kokaen injjowe mobu: Ejemba koi kete namonon laligojuti, iyononon mende komugi iwoi kuuya jejeni, ii mono iyonoo laaligo kambanganon koloowaa ³¹ Sombin ano namo yoronon goron qewaotato, noo Buna qaananon mono mende aliwaa.” Kian.

Jiisas kawaatiwaa kabanja ii monnon mende moja.

Mat 24.36-44

³² * “Siwe gomambaa Eja honanon naa kambanon kawaati, iikawaa weenja me aua kambanja ii monnon mon mende moja. Siwenon gajoba yononon ii mende moju. Anutuwaa Merianon kaanjadeen ii mende moja. Ama anodeen ii moja. ³³ Naa kambanon asugiwaati, ii mende mojutiwaajon ononon mono galen menj aon uugbiligbili laligowu. ³⁴ * Ii sareqaa kokawaa so eja: Eja monnon gomanja mesaon kantri mongen keno. Kemambajaan ama galenuruta iwoi kuuya jen koton onoma naguwaa kiiya meria borogianon ama usuna onono. Ku-usuna onoma welenqeuruta motomotoon gawongia onono. Onoma laligon nagu

* **13:32:** Mat 24.36 * **13:34:** Luuk 12.36-38

galeŋa kaanagadeen uugbiligbili laligowaatiwaa-
 jon jen koton muro. ³⁵ Miri toyanon naa kam-
 banon eleema kawaati, ii mende moju. Mare
 me gomantiina ruunanon kawaa me? Wengeran
 suluro kawaa me? Ween kouro kawaa me?
 Iikawaa so onjo ii mende mojutiwaaajon ama mono
 uugbiligbili laligowu. ³⁶ Ononon gaon egi uu-
 lanawo kan kaen mokolon onombabo. ³⁷ Ono
 mono uugbiligbili laligowu. Qaa ii gowokouruna
 onoojon jejeni, ii kaanagadeen alauruna kuuya
 onoojon motoon jejen: Ono mono uugbiligbili
 laligowu.” Kian.

14

Jiisas qenin komuwaatiwaaajon angonan angji.

Mat 26.1-5; Luuk 22.1-2; Jon 11.45-53

¹ *Pasowa kendon* ano bered yiistya qaa
 iikawaa kendonan toriri. Ween woi tegoro
 kanon kanaiwombaa ani jigo gawon galeŋ ano
 Kana qaawaa boi yononon ajoroogi. Ajoroon
 nomaen mondonin Jiisas olon men qegi ko-
 munaga, iikawaa kania mongama jen gosigi.
² Mongama gosin kokaen jegi, “Ejemba iringia
 soono kareŋa kareŋa koloowabotiwaajon ii ko-
 risoro kendon kambananon ambombaajon ama-
 maawona.” Kaen jegi.

*Emba monnon Jiisas apu unkoowagawonon
 moriro.*

Mat 26.6-13; Jon 12.1-8

* **14:1:** Eks 12.1-27 * **14:1:** Kantri qata Iijipt kanon Pombaa
 gajobanon sa iima koboon unjuuguroti, kendon iikawaa qata Koon
 qanon Pasowa. Eks 12.15

³ *Jiisasnoŋ Betani gomanonŋ laligonŋ Saimon monŋ manimbaya meŋ solanŋniroto, iwaa mirinonŋ uma raro. Iikanonŋ nene neŋ raro emba monŋonŋ jamo kaaro monŋ meŋ iwaanonŋ karo. Kaaro ii lalu lanŋonŋawo qata alabasta iikanonŋ memeta. Ii apu unŋkoowagawo honŋa qata naad iikanonŋ saa qeŋ raro. Iinonŋ ii sewanŋa somatanonŋ meŋ kanŋ lalu aroya kotonŋ apuya Jiisaswaa wanŋanonŋ qibibirin moriro. ⁴ Moriro eja ragiti, iyonŋoononŋga tosanonŋ uugia boliro iyanŋgideenŋ kokaenŋ aminŋ mogi, “Naad apu ii mono naambaajonŋ kaenŋ tiwilaaja? ⁵ Naad apu kelegawo ii sewanŋa mewutiwaajonŋ anagati eenŋ, saanonŋ weenŋ 300:waa tawaya uugunaga. Ii ejemba wanaya onŋono sokonaga.” Kaenŋ jeŋ emba ii jeŋ mugi.

⁶ Jeŋ mugi Jiisasnoŋ kokaenŋ injiŋoro, “Emba koi mono mende jeŋ mubu. Naambaajonŋ uuta meŋ boliju? Iinonŋ sili awaa ama sororogonŋ nono sokonja. ⁷ *Ejemba wanaya ii kambaŋa kambaŋa batugianonŋ laligogi awaa ama onŋombonŋatiwaajonŋ moma ii saanonŋ kambaŋ so ambuyato, niinonŋ onŋoo batugianonŋ kambaŋ so mende laligomanŋa. ⁸ Iinonŋ ii iyanŋaa nanamemenŋaa so ama nonja. Niinonŋ komuwe ronŋ koma nombutiwaajonŋ saanonŋ waladeenŋ selena kelenonŋ nomorija. ⁹ Niinonŋ qaa honŋa monŋ kokaenŋ injiŋowe mobu: Oligaa Bunŋa koi kantri kanonŋ me kanonŋ jeŋ seigi kambaati, iikanonŋ emba koi kanonŋ iwoi ama nonji, iikawaa bujuya ii kaanŋgadeenŋ jegi seiro iwaajonŋ romonŋonŋ laligowuya.” Kianŋ.

* **14:3:** Luuk 7.37-38 * **14:7:** Dut 15.11

Juudasnoŋ Jiisas memelolo meŋ mumambaa uumotooŋ ano.

Mat 26.14-16; Luuk 22.3-6

¹⁰ Gowokouruta 12 yoŋoonoŋga moŋ qata Juudas Iskariot iinoŋ Jiisas memelolo meŋ mumambaajoŋ ama jigo gawoŋ galen yoŋoonoŋ keno. ¹¹ Yoŋoonoŋ kema qaaya jero ii moma uugia qeangoro sewana monen mubombaajoŋ qaa somoŋgogi. Qaa somoŋgogi Jiisas kambaŋ moŋgen memelolo meŋ mumambaa kana moŋgama kokobimbin qen laligoro. Kian.

Jiisasnoŋ gowoko yoŋowo Pasowa lama negi.

Mat 26.17-25; Luuk 22.7-14, 21-23; Jon 13.21-30

¹² Bered yiistya qaa iikawaa kendoŋ ween mutuyanonoŋ (Siikunenenonoŋ) siligia otaŋ pasowa lama moŋ qen oonkegi. Kawaajoŋ Jiisaswaa gowokourutanoŋ ijogi, “Boi, nono miri dakanonoŋ kema pasowa lama goojoŋ mozozoŋgoŋgo newoŋa? Siinga nomaen eja?”

¹³ Kaen ijogi gowokowoita woi kokaen jen wasin orono, “Oro Jerusalem sitinoŋ uri eja moŋ apu monjoŋ qindiin karo mokoloowaota. Mokoloŋ ii saanoŋ otaŋ kembao. ¹⁴ Keni mirinoŋ uro iikawaa toya kokaen ijowao, ‘Boinoŋ kokaen jeja: Saanoŋ miri uuta moŋ jen tegon nonona iikanoŋ uma gowokouruna yoŋowo pasowa lama newoŋa.’ ¹⁵ Kaen ijori toyanonoŋ miri qaganonoŋ eu uma uuta somata moŋ qendeema orombaa. Iikanoŋ duŋ rara iwoi mozozoŋgogita raja. Ii qendeema orono iikanoŋ mono lama qen oowao.”

¹⁶ Kaen jero gowokowoitanon mesaon sitinon uma Jiisasnon qaa jeroti, iikawaa so mokoloon nama lama qen oon mozozongori.

¹⁷ Goman tiiro Jiisasnon gowokouruta 12 yonowo miri iikanon kougi. ¹⁸ *Kouma uma dunnon rama nene negi Jiisasnon kokaen injoro, “Niinon qaa hona mon kokaen injowe mobu: Onoononga mon niwo nene nen raji, iinon mono memelolo men nombaa.”

¹⁹ Kaen injoro moma uugianon wosobiri moma kanain ana ana qisin mun jegi, “Noojona jew-abo?”

²⁰ Qisin mugi kokaen injoro, “12 onoononga mon niwo bered qaanon qendungoji, iinon. ²¹ Siwe gomambaa Eja honanon mono iwaajon qaa oogita ejiwaa so namo mesaon kembaa. Kambaato, memelolo men mubaati, iwaajon ‘Yei wosobiri!’ jen wanjinjingojen. Anutunon mono irona uuta meleema mubaa. Eja ii nemunaa goron uutanonga mende koloonagati, iikanon mono afaangon munaga.” Kiaj.

Pombo samon konoga negi.

Mat 26.26-30; Luuk 22.14-20; 1 Kor 11.23-25

²² Nene nen rama Jiisasnon bered men kotuegon moton onoma kokaen jero, “Koi neenaa busuna. Ii mono men newu.”

²³ Kaen jen wain qambi men dangisen jen onono kuuyanon qambi iikanonga negi. ²⁴ *Negi kokaen injoro, “Koi neenaa sana. Koi Anutunon

* **14:18:** Ond 41.9 * **14:24:** Eks 24.8; Jer 31.31-34

ejemba yonowo soomonjo arenj ano kotiiwaati-waajon sana maagi ejemba mamaga hamo qen onjombaa. ²⁵Niinonj qaa honja monj kokaenjinjowe mobu: Niinonj wain kasawaa honja kokanonj mombo toroqenj mende nemaņa. Kanagenj Anutuwaa bentotonj uutanonj eu raniņ jejelomban ambati, weenj iikanonj mono wain apu qaita monj ii nemaņa.”

²⁶ Kaenj jero korisoro rii qama mesaonj kema Oil gere baanjonj ugi. Kianj.

Piitononj Jiisas qakoombaatiwaa jero.

Mat 26.31-35; Luuk 22.31-34; Jon 13.36-38

²⁷ *Uma Jiisasnonj kokaenjinjoro, “Gejatootoo eja monjonj qaa monj kokaenj oorota eja, ‘Niinonj galeņgia qewe lama tuunjonj deem-buya.’

Iikawaa so onjononj kuuya uugia boliro nomesaonj boratiwuya.

²⁸ *Boratigi nuwuyato, niinonj mono koomunonja waama wala Galili prowinsnonj kema iikanonj asuginj onjomaņa.”

²⁹ Kaenjinjoro Piitononj kokaenjinjoro, “Yonjononj kuuya uugia boliro gomesaonj boratiwuti een, niinonj mono kilenj iikaan mende amaņa.”

³⁰ Ijoro Jiisasnonj jero, “Niinonj qaa honja monj kokaenjinjowe moba: Kurunonj indinj woi mende qaro giinonj kete gomantiinjononj qakooma nona indinj karonj koloowaa.”

* **14:27:** Zek 13.7 * **14:28:** Mat 28.16

³¹ Kaen jeroto, Piitonon kaparan koma kotikotii ano, “Boi, kaen qaagoto, nii nugi giwo mooton komuworagati, ii kilen niinon gii mende qakooma gomaŋa.” Gowoko tosaŋa kuuyanon qaa iikayadeen jegi. Kiaŋ.

*Jiisasnon Gezemane urukisinon qama kooliro.
Mat 26.36-46; Luuk 22.39-46*

³² Kaen amin moma kema urukisi mon qata Gezemane iikanon keugi. Keuma gowokouruta kokaen injjoro, “Niinon endu kema qama kooliwe onono mono kambaŋ biiwianon koi rabu.” ³³ Kaen injjon Piito, Jeims ano Jon unuama kenji. Kenji Jiisasnon kanain konjilin kanjanawo moro kana boria qetegoro. ³⁴ Kaen ama kokaen injjoro, “Noo uunanon mono kondun kondun koma waajiwaajon ama wosobiri mobe komukomuyawo ama nonja. Ononon mono kokanon rama niwo gbili laligowonja.”

³⁵ Kaen injjon anodeen boronja mon toroqen kema simin kuma usugon siimbobolo kambaŋa ii Maŋaa jetaa so uuguwaatiwaajon qama kooliro. ³⁶ Qama koolin jero, “Aba Amana, gii iwoi mon mende men bimbijonkejan. Kawaajon siimbobolowaa qambia koi mono nuamba. Nuana-gati, ii noo siimbaa so qaagoto, mono geengaa uusiingaa otaan koloowa.”

³⁷ Kaen jen eeleno gowokouruta karon yononon gaon egi injiima Piito kokaen ijoro, “Saimon, gii gaon ejan me? Gii aua motoongoda gbili laligomambaajon mende kotiijan me? ³⁸ Uunananon gbili laligowombaa siinja momakejonto, selenananon looloria

kolooja. Kawaajon angobatonon kamaan unjuwabotiwaajon mono qama koolinj uugbiligbili laligowu.”

³⁹ Kaen ijoro mombo onjomesaon kema qaa iikayadeen mombo jen qama kooliro. ⁴⁰ Qama koolinj eleeno jaa lologia bombon mero mombo gaongadeen egi injiuro. Gaononga waama qaa meleembom-baajon onjopopo qegi.

⁴¹ Jiisasnon keno indinj karonj kolooro eleema kan kokaen injiuro, “Ono toroqen haamo men gaongadeen ewombaajon moju me? Mobu! Monjon Siwe gomambaa Eja hona memelolo men muro gawman eja sisiwerowerogiwawo yonoo borogianon ubaati, iikawaa aua kambanjon mono kan kuuja. Onoo gaon ee kambangia mono tegoja. ⁴² Mono waagi kembon. Mobu! Memelolo men nombaati, iinon mono kosere koi kaja.” Kianj.

Jiisas qelanjin men somongogi.

Mat 26.47-56; Luuk 22.47-53; Jon 18.3-12

⁴³ Jiisasnon kaen jen nano iikanondeen gowokouruta 12 yonoononga mon qata Juudas iinon tuun mon jeta men onono kougi. Jigo gawon galen, Kana qaawaa boi ano kantriwaa jotamemeya yononon ii wasinj onongi manjawaa soo somata ano wasagia men kagi. ⁴⁴ Memelolo memambaa anoti, iinon wala yonowo aiwese qaa kokaen somongon injiuro, “Niinon eja buuta kiton nemanati, ii iima ‘Mono ii!’ jen men somongon tororo galen koma kembu.”

⁴⁵ Kaen jen kan iikanondeen Jiisaswaanon keuma “Oo kokona! (Boina!)” jen buuta kiton nero. ⁴⁶ Kiton nero iima Jiisas qelanjin men somongogi. ⁴⁷ Somongogi kosianon nangiti, iyonoononga monon manjawaa soo somata horon jigo gawon galen wanaa welenqeqeya qen geja kotogoro kamaaro. ⁴⁸ Jiisas somongogi qaa kokaen injoro, “Nii kikekakililin ejaga qaagoto, kilen nojon kaen moma manjawaa soo somata ano wasa men noma somongon nombombaajon kaju. ⁴⁹ *Niinon ween so jiwowon jigonon onowo nama Buna qaa kuma onoma laligowe mende nongito, iwoi koi mono Buna Terewaa qaayanon honawo koloowaatiwaaajon kolooja. ⁵⁰ Jiisas somongogi gowoko yononon kuuya Jiisas mesaon boratin olon koma kenji. Kian.

Sagbili monon olon koma keno.

⁵¹ Eja gbaworo monon opoqiisia taana kokosiin Jiisaswaa gematanon otaan keno. Opoya tosia mende mouma keno ii metaqetatan meg. ⁵² Mewombaajon amamaan opoqiisia qetegogi lalan olon koma keno. Kian.

Jigowaa jotamemeya yononon Jiisaswaa qaa gawon meg.

Mat 26.57-68; Luuk 22.54-55, 63-71; Jon 18.13-14, 19-24

⁵³ Jiisas somongon wama jigo gawon galen wanaa jinaron mirinon kenji. Kenji jigo gawon galen kuuya, kantriwaa jotamemeya ano Kana qaawaa boi yononon iikanon kema

* **14:49:** Luuk 19.47; 21.37

ajoroogi. ⁵⁴ Kenji Piitonon sigen-sigen onjotaan jigo gawon galen wanaa jin-karon mirinon keuma miriaa kiropo uutanon uro. Uma welenqe-eja yonoo batugianon gere kosianon rama k-nano. ⁵⁵ Kaen raroto, jigo gawon galen ano jigo kaunsol tuun yononon Jiisaswaa selenon kuukuu qaa nomaen jen nanjonin qegi komuwaatiwaan-jon jen mongangito, iikawaa kania monj mende mokoloogi. ⁵⁶ Mongama nama mamaganon qaa qolonmologoya selianon kuun nanjon jegito, qaagianon kania motoonjo mende kolooro.

⁵⁷ Kaen anji tosonian waama nama qaa qolonmologoya selianon kuun nanjon kokaen jegi, ⁵⁸ *⁵⁸ “Iinon kokaen jero monin, ‘Niinon jiwowon jigo boronon memeta koi kondeembe namonon kamaaro ween karoombaa uutanon jigo qaita mon boronon memeta qaago ii menj waama kumanja.’” ⁵⁹ Kaen jegito, kilen qaagianon kania motoonjo mende kolooro.

⁶⁰ Kaen mende kolooro jigo gawon galen wananon waama jaasewan qen onoma nama Jiisas qisin mun kokaen ijoro, “Yononon goo seliganon qaa kuun nanjojuti, iikawaa kitia mon jewaga me qaago?”

⁶¹ Kaen ijoro iwoi bologa mon mende anoto, kilen kitia mon mende meleema qaaya bogoro nano. Qaaya bogoro nano jigo gawon galen wananon mombo kokaen qisin muro, “Anutu mepeseen mumakejoni, gii iwaa Meria Kraist koloojan me qaago?”

* **14:58:** Jon 2.19

⁶² *Qisij muro “Oon” jen kokaen injjoro, “Siwe gomambaa Eja honanon mono ku-usun Toyaa boro dindinanon rama era sombimbaa koosu qaganon kamaaro iibuya.”

⁶³ Qaa ii injjoro jigo gawon galen wananon malekuya menjurama kokaen jero, “Yei, mangaa siita! Tosianon qaaya nangowutiwaajon mombo mende qisij onombona. ⁶⁴ *Anutu mepaegoji, ii mono onjoangio modaboroju. Kawaaajon mono onjo nomaen moju?” Kaen jero yononon kuya Jiisas koomuwaa bunja koloowaatiwaajon jen tegogi.

⁶⁵ Kaen jen tegon tosianon kanain sulaapan qen jaasewana esun boro kuma qen kokaen ijogi, “Moronon guji, ii saanon jena mobona.” Jigowaa kiropo galen (sikiriti) yononon kaanagadeen Jiisas men urunanon qetaaligi. Kian.

Piitonon Jiisas qakoono.

Mat 26.69-75; Luuk 22.56-62; Jon 18.15-18, 25-27

⁶⁶ Kamban iikanon Piitonon kiropo uutanon sombenon laligoro. Emu laligoro jigo gawon galen wanaa welenqeqe emba monon iikanon kouro. ⁶⁷ Kouma Piitonon gere konama nano iigigiin kokaen jero, “Gii mono kaanagadeen Nazaret eja Jiisaswo laligona.”

⁶⁸ Kaen jeroto, Piitonon qakooma kokaen jero, “Qaa jejanj, ii kondanjen.” Kaen jen kiropo naguyanon kemen nano kuru qaro.

⁶⁹ Nagunon kemero welenqeqe emba monon ii iikanon mombo iima eja kosianon nanjiti,

* **14:62:** Dan 7.13 * **14:64:** Lew 24.16

ii kanain kokaen injjoro, “Eja koi kanonj mono yonoononga monj kolooja.”

⁷⁰ Kaen injjoroto, iinonj mombo qakoono. Qakoono kamanj boronja monj tegoro eja kosianonj nanjiti, iyonononj mombo Piitowaajonj kokaen jegi, “Giinonj Galili ejaga monj koloojanjwaajonj mono honanonj iyonoononga monj koloojanj.”

⁷¹ Ii moma kanain anja qasuaan aonj jopangonj jenj kotiinj jero, “Eja qaaya jejuti, niinonj ii mende moma mujen. Qaa qolonj-molonjgoya jewenagati eenj, Anutunonj mono ironja meleema nomba.”

⁷² Kaen jenj nano iikanondeen kurunonj qaro indinj woi kolooro. Kurunonj qaro Jiisasnonj qaa kokaen ijoroti, Piitononj ii romonjgoro, “Giinonj indinj karoonj qakooma nona kurunonj qaro indinj woi koloowaa.” Qaa ii romonjonj wosoya jumambaajonj ano silama saaro. Kianj.

15

Jiisasnonj gawana Pailotwaa jaanonj nano.

Mat 27.1-2, 11-14; Luuk 23.1-5; Jon 18.28-38

¹ Gomanj ano amandiinonj jigo gawonj galen, kantriwaa jotamemeya (70), ano Kana qaawaa boi ano jigo kaunsol kuuya yonononj qaa jake uutaa ajoajoroo ama Jiisaswaa qaa jenj tegogi. Jenj tegogi Jiisas somonjonj wama kema gawana Pailotwaa borononj anjgi. ² Room gawana iinonj Jiisas kokaen qisinj muro, “Onanonj, gii Juuda yonoo kingia koloojanj me qaago?” Qisinj muro Jiisasnonj meleema ijoro, “Mono geenjo jejani, kaenj.”

³ Jigo gawon galen yononon qaa mamaga Jiisaswaa selianon kuun jegi. ⁴ Jegi Pailotnon Jiisas mombo qisin mun ijoro, “Moba! Yononon qaa mamaga goo seleganon kuun jejuti, giinon iikawaa kitia mon jewaga me qaago?”

⁵ Kaen ijoroto, Jiisasnon bologa mon mende anoto, kilen qaa kitia mombo mende meleeno. Qaaya bogoro nano gawananon waliingoro. Kian.

Pailotnon Jiisas komuwaatiwaa jen tegoro.

Mat 27.15-26; Luuk 23.13-25; Jon 18.39-19.16

⁶ Gbani so pasowa kendon kambananon gawananon kapuare mirinonga eja mon qata qama qisigiti, ii silia otaan isama onomakegi.

⁷ Kamban iikanon eja mon qata Barabas ii kapuare mirinon raro. Iinon kikekakililin eja tosaan yonowo kaen gilin eja mon qegi komuroti, iikawaajon kapuare mirinon ononon.

⁸ Kaen angi kanageso yononon gawanawaa jinakaran miri sombenanon eu uma nama kanain ama laligoroti waa so ambaatiwaaajon qisin mugi.

⁹ Qisin mugi meleema kokaen injoro, “Niinon Juuda onoo kingiaga isambe kamaawaatiwaaajon moju me?”

¹⁰ Jigo gawon galen yononon Jiisaswaaajon gorojooso mogitiwaaajon ama ii gawanawaa boronon ononon. Ii moma siingia momambaajon kaen qisin onono.

¹¹ Qisin onono jigo gawon galen yononon ejemba tuun uukuukuu men onoma kokaen jegi, “Jiisas mesaon Barabas isamba! Mono kaen qisin mubu.” ¹² Kaen jegi mombo meleema qisin onono, “Kaen jejutiwaaajon Juuda onoo kingia

qata kaen qamakejuti, niinon mono ii nomaen ama mubenaga?”

¹³ Kaen qisin onono mombo qagi, “Mono maripoonon qewu jewa!”

¹⁴ Kaen qagi Pailotnon kokaen injjoro, “Ii naam-baajon? Iinon mono naa bologa ano?” Kaen jeroto, yononon ii moma kaparan koma toroqen qa gigilaan kokaen qagi, “Mono maripoonon qewu jewa!”

¹⁵ Kaen qagi Pailotnon ejemba tuun somata siingiaa so amambaajon moma Barabas isama onono kamaaroto, Jiisasga jero ooli waayawonon qeyayagon qegi. Kaen qegi maripoonon qewuti-waajon ii Room manjaqeqe eja yonoo borogianon ano. Kian.

Jiisas kunjulolopo ama mugi.

Mat 27.27-31; Jon 19.2-3

¹⁶ Manjaqeqe eja yononon Jiisas wama kema gawanawaa jin-karon miriwaa kiropo uutanon keugi. Keuma manjaqeqe tuun somata kuuya horon onongi iikanon kagi. ¹⁷ Kan maleku osoga nezongbala ii Jiisaswaa selianon mouma mun soman kasa lipima ila kaanja wananon kongi kemero. ¹⁸ Kaen kemero kanain waeya men jolona jegi, “Oowe oowe! Juuda yonoo kin pongia, oowe!” ¹⁹ Qaqatete kaen ama jegi bowonon wananon qen sulaapan qen simin kuma mun usugon mepeqepesee qolonmolongoya men mugi. ²⁰ Mepaqepae kaen ama mudaboron maleku osoga nezongbala ii qetegon iyanaa sele esu mouma mun maripoonon qewombaajon wama kenngi. Kian.

*Jiisas maripoonon qegi.**Mat 27.32-44; Luuk 23.26-43; Jon 19.17-27*

21 *Kema kana somatanon eja mon qata Saimon mokoloogi. Inon Afrika siti qata Sairini iikawaa ejiaga ano Aleksander ano Ruufus yoroo mangaraga. Inon gawononga kouro kuun mugi Jiisaswaanon maripoonon men angoro. 22 Jiisas kaen wama gomanon qata Golgota ii ananaa qanon Wansii, iikanon kema keugi. 23 Keuma wain apu ano marasin qata mor ii mindirin melokanjing mugito, Jiisasnon ii togoro. 24 *Togoro nama maripoonon qegi. Qegi nano kiawen megijangoya kolooro Jiisaswaa sele esuya motomotoon batugianon iikawaa so mendeema megii. 25 Gomaamba 9 kilok iikanon maripoonon qegi. 26 Maripoonon qen wajanon eu qegitiwaa kania kokaen onon qegi, "Juuda yonoo kin pongiaga koi." 27 Kikekakasililin eja woi kaanagadeen iwo maripoonon urugi. Mon boro dindinanon mon qanianon leelee kaen urugi. 28 *(Anutuwaa Buna Terenon qaa kokaen oogita eja, "Ii gosin kikekakasililin eja kaan romongon yonoo batugianon angi." Qaa iikaen kanon honawo kolooro.)

29 *Ejemba ugun kema kan kungulolopo ama lukukuun mun wambelaan kokaen jegi, "Yei! Gii mono jiwowon jigo saanon kondeena namonon kamaaro ween karoombaa uutanon mombo metaama kuumambaajon jena. Oo, gii eja awaa soro! 30 Mono geennga ilaan aon maripoononga

* 15:21: Room 16.13 * 15:24: Ond 22.18 * 15:28: Ais 53.12

* 15:29: Ond 22.7; 109.25; Maak 14.58; Jon 2.19

kamaawa.”

³¹ Jigo gawon galen ano Kana qaawaa boi yononon kaanagadeen batugianon mepaqepae ama mun jegi, “Tosiaga ilaan onoma laligoroto, iyanʼa ilaan aomambaajon amamaaja. ³² Iinon Hamoqeqe Toya Kraist ano Israelwaa kin kolooji een, mono keteda koi maripoononga kamaaro iima ii moma laariwonaga.” Kaen jegi.

Eja iwo maripoonon urugiti, iyoronon kaanagadeen uuqeqe qaa tokoronkota jen muri. Kian.

Jiisasnon komuro.

Mat 27.45-56; Luuk 23.44-49; Jon 19.28-30

³³ Ween biiwia 12 kilok kolooro iikanon goman kuuya pangaman men sokoma ero kema aua ka-roombaa so kolooro. ³⁴ *Jiisasnon 3 kilok iikanon anʼaa qaanon kokaen qa somata qaro, “Eeli eeli lama sabaktani?” Ii ananaa qaanon: Anutuna, Anutuna mono naambaajon gema nujan?

³⁵ Kaen qaro eja kosianon nangiti, iyonoononga tosianon ii moma jegi, “Mobu! Mono Elai-jawaajon qaja.” ³⁶ *Yonoononga monon bobog-arin kema momondo mon suun taniheen ii men wain apu aasonawonon qendunon gere goron kitianon somonon sulun Jiisaswaa buu susuyanon eu ano nero jero, “Mono mesaogi anodeen namba. Elaijanon kan motogoro kamaawaa me qaago, mono ii iibonʼa.”

³⁷ Kaen anji Jiisasnon qa somata qama wosoya goron qero komuro.

* 15:34: Ond 22.1 * 15:36: Ond 69.21

38 *Komuro iikanondeen jiwowon jigowaa uutanon opo nanoti, iikanon mono eukaya biwianon jurama kamaan woi kolooro. 39 Kawali galenon maripoon jaasewan qen nama Jiisasnon wosoya goron qero komuroti, ii iima kokaen jero, “Eja koi kanon mono onanon Anutuwaa meriaga kolooja.”

40 *Emba tosonian kaanagadeen sigensigen nama iwoi ii iigi. Yonoo batugianon Maria Magdalaga ano Maria Jeims dubaya ano Jooses yoroo nemungara ano Salome yononon motoon nanngi. 41 Yononon Jiisasnon Galili prowinsnon laligoro iikanon ii otaan welen qen mun laligogi. Kaanagadeen emba tosaan mamaga Jiisaswo Jerusalem sitinon uma kagiti, iyononon kaanjadeen kosianon nanngi. Kian.

Jiisaswaa qamoya ron konngi.

Mat 27.57-61; Luuk 23.50-56; Jon 19.38-42

42 Sabat kendon rarawaajon iwoi mozozongogi Sabat kendonon kanaimambaaajon dodowiro mare koloon karo. 43 Nemungawon iikanon Arimatia toya, eja waanawo qata Joosef iinon karo. Iinon kaanagadeen Anutu bentotombaa hona koloowaatiwaajon mamboma laligoro. Iinon Juuda yonoo jigo kaunsol tuumbaa jotamemeya mon koloon Sabat kendonon kanaimambaa anotiwaajon ama toroko yakarin Pailotwaanon kema Jiisaswaa qamoya memambaaajon qisiro. 44 Qisiro “Onanon komuja me qaago?” jen romonon kawali galen jero

* 15:38: Eks 26.31-33 * 15:40: Luuk 8.2-3

karo “Jiisasnoŋ kambaŋ koriga me toroga komuja,” jeŋ qisiŋ muro. ⁴⁵ Qisiŋ muro buju qaaya moma Jiisaswaa qamoya Joosef jeŋ tegon muro. ⁴⁶ Jeŋ tegon muro opo taana sewana meŋ kema qamoya maripoononga qetegon meŋ kamaan oponon esuuro. Esuun meŋ qasirinoŋ kema jamo kobaa uroroogi duŋ eroti, iikanon ano. Ama jamo somata mon metano kobaa qaa oota kojanŋiro. ⁴⁷ Dakanon anoti, ii Maria Magdalaga ano Maria Jooseswaa nemuna yoronon nama iiri. Kian.

16

Jiisasnoŋ koomunonga waaro.

Mat 28.1-8; Luuk 24.1-12; Jon 20.1-10

¹ Sabat kendonŋ raji tegoro iikanon Maria Magdalaga, Maria Jeimswaa nemuna ano Salome yonononŋ “Jiisaswaa qamoya kema moriwoŋa,” jeŋ jiniŋ marae unkoowagawo sewana megi. ² Meŋ eŋ Sonda umugawodeen waama goman ano ween jilinjolan kouro qasirinoŋ kenŋi. ³ Kema aminŋ moma jegi, “Qasiriwaa qaa ootanon jamo somata raji, ii mono morononŋ qetambaa?” ⁴ Kaen jeŋ uugi keno iigi: Jamo somata qatawo ii mono qetanŋi kema ero. ⁵ Qasiriwaa jamo qaa oota kaen aantama nano utanonŋ ugi. Ugi dindingiaagenŋ eja gbaworo monŋ malekuya koriga taana raro iigi. Kaen iima mamaga awawaligi.

⁶ Awawaligito, kokaen injoro, “Mono toroko mende mobu. Ono Nazaret eja Jiisaswaajon monganju. Ii maripoononŋ qegito, iinonŋ mono gbilinŋ waaja. Kawaajonŋ koi mende eja. Iibu!

Dunja koi, iikanon sulugi ero. ⁷ *Kawaajon mono kema Piito ano gowokouruta kuuya buju kokaen injowu, ‘Inon mono jeta men onoma waladeen Galili prowinsnon kembaa. Ono kaanagadeen iikanon kema qaaya jerotiwaa so ii iibu.’⁷

⁸ Kaen injjoro aarun jenengia ororo jamo ootanonga kamaan bobogarin kengi. Sombugia mogitiwaaon qaa mon mende jegito, qaagia bogoro. Kian.

Jiisasnon Maria Magdalaga iwaanon asugiro.
Mat 28.9-10; Jon 20.11-18

⁹ Jiisasnon Maria Magdalaga iwaa uutanonga omejiilan ⁷ onotaaro laligoro. Jiisasnon koomunonga waama Sonda gomaamba amandiinon wala Maria ii asugin muro. ¹⁰ Asugin muro alaurutanon Jiisaswo laligon kouma kaman iikanon jingen qama saagiti, Marianon mono iyonoonon kema bujuya injjoro. ¹¹ Injoroto, Jiisasnon gbilin laligoro Marianon iiroti, ii mende moma laarigi. Kian.

Jiisasnon alawoita yoroonon asugiro.
Luuk 24.13-35

¹² Kawaa gematanon alawoitanon Jerusalem siti mesaon goman monon kembojon kananon keni Jiisasnon kaitania meleema asugin orono. ¹³ Yoronon kaanagadeen kema bujuya ii alauruta injjorito, yononon ii kaanagadeen mende moma laarigi. Kian.

* **16:7:** Mat 26.32; Maak 14.28

Jiisasnoŋ gowokouruta asugiŋ oŋono.

Mat 28.16-20; Luuk 24.36-49; Jon 20.19-23; Apo 1.6-8

¹⁴ Kanagen gowokouruta 11 yoŋonoŋ ajorooŋ nene nenj raji yoŋoonoŋ kaanagadeeŋ asugiro. Asugiŋ uugia kotiirotiwaajoŋ temboma koomunonŋa waaro iigiti, iinoŋ bujuya injjogi ii mende moma laarigitiwaajoŋ ii jeŋ oŋono. ¹⁵ *Jiisasnoŋ kokaen injjoro, “Oŋo mono kantri so kema gomaŋa gomaŋa liligoŋ ejemba laligoŋ kenjutiwaa so Oligaa Buŋana jeŋ asarigi mobu. ¹⁶ Moŋnoŋ Anutu moma laariro oomulu meŋ mugi uuta meleembaati, iinoŋ mono letoma Siwewaa buŋa koloowaa. Moŋnoŋ mende moma laariŋ yangisen laligowaati, Anutunoŋ mono iwaa qaa jeŋ tegoro gere siawaa buŋa koloowaa. ¹⁷ Moma laariŋ noma laligowuti, ii aiwese meŋ oŋombe kaniagia kokaen koloowaa: Yoŋonoŋ noo qanoŋ omejiilanŋ oŋotaawuya. Kantri tosia yoŋoonoŋ qaa jeŋ laligowuya. ¹⁸ Mokolen borogianoŋ meŋ metaambuya. Nombeŋ warabe apu iwoi negi iikanoŋ mono mende meŋ bolinŋ oŋombaa. Borogia ji ejemba qagianoŋ anŋi qeaŋgowuya.” Kian.

Jiisasnoŋ Siwe gomanonŋ uro.

Luuk 24.50-53; Apo 1.9-11

¹⁹ *Poŋ Jiisasnoŋ qaaya kaen injjoro Anutunoŋ wano Siwenoŋ uma Anutuwaa boro dindinanonŋ rama laligoja. ²⁰ Eu laligojato, gowokourutanoŋ mesaonŋ gomaŋ balonŋ so kema Buŋa qaaya jeŋ seiŋ laligogi. Kaen laligogi Poŋnoŋ yoŋowo gawon

* **16:15:** Apo 1.8 * **16:19:** Apo 1.9-11

men inaan onono angoletu asugiro qaagianon
kotiuro. Kia.

**Uumeleembaa Buŋa Tere Soomongo Gbilial
The New Testament and portions of the Old
Testament in the Borong Language of Papua New
Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Borong long
Niugini**

Copyright © 2002, 2011 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Borong

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 31 Aug 2023

63589f8b-9426-5ce2-9520-ca0cf2b65c47